DE MOURIK

VOGELWERKGROEP RIJK - VAN - NIJMEGEN e.o.

jaargang 21 nummer 2

1995

-DE MOURIK-

Blad van de Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken.

Redactie
Ronald Zollinger, J.v.Speykstraat 58, 6512 GZ Nijmegen, 080-226075
Menno Hornman, Multatuliplaats 28, 6531 DW Nijmegen, 080-556328

------ Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken.------

Werkgebied
Rijk van Nijmegen, Overbetuwe ten zuiden van de Linge en ten oosten van RW 75, Duffelt, Salmorth, Reichswald, de Kop van Limburg, Land van Cuyk, Land van Maas en Waal.

Bestuur
Voorzitter a.i.: Michiel van der Weide, Heidevenstraat 223, 6533 TP Nijmegen, 080-567385
Secretaris : Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat 49, 6522 EH Nijmegen, 080-220618
Penningmeester: Dio Hornman, Derde Buitenpepers 31, 5231 AM 's-Hertogenbosch
Lid : Menno Hornman, Multatuliplaats 28, 6531 DW Nijmegen, 080-556328

Activiteiten en werkgroepen
Archief: Ward Hagemeijer, Drieskensacker 11-03, 6546 ME Nijmegen, 080-786431
Vogelcursus: Marc Schols, Klaverpas 13c, 6652 EM Druten, 08870-15126
Excursies: Henk de Vries, Jan van Cuijkstraat 46, 5431 GC Cuijk, 08850-13614. Fons Reijerse, 08855-71212. Joop Thomas, 08860-72207.
Broedvogelinventarisaties: Menno Hornman (adres zie bestuur)
Rivierentellingen: Gerard Schreurs, Van Goorstraat 63, 6512 EC Nijmegen, 080-238045
Steltlopertellingen: Peter Brouwer (adres, zie bestuur)
Kerkuilen: Jan Jacobs, Stekkenberg 77, 6561 XG Groesbeek, 08891-73902
Werkgroep Avifauna Land van Cuijk: Rob Hendriks, 05700-14329

Dierenambulance Nijmegen (DAN) en vogelopvangcentra
Dierenambulance Nijmegen, Thijmstraat 121, 6531 CP Nijmegen, alarm 080-550222; info 080-562580
N. Ebben, Heerstraat 18, 5435 PC St. Agatha, 08850-12378
H. Huilmand, Rijksstraatweg 303, 6573 CX Beek-Ubbergen, 08895-43376 (alleen roofvogels en uilen)
M. Reijnders, Heyenseweg 51, 6591 HB Gennep, 08851-11906
J. van der Vaart, Jozef Israëlsstraat 15, 6521 MS Nijmegen, 080-2334470

Contributie

Leden	f 17,50
Jeugdleden tot 18	f 7,50
Gezinsleden	f 2,50

GIRONUMMER 4463052 t.n.v. VWG Rijk van Nijmegen e.o. te 's-Hertogenbosch

Overname van (gedeelten) van artikelen of van illustraties is uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schriftelijke toestemming van de auteur. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. Publicatie van artikelen, meningen etc. hoeft niet te betekenen dat de daarin vermelde meningen, conclusies etc. het inzicht van de redactie weergeven.

REDACTIONEEL

In deze Mourik is een gevarieerd aanbod te vinden aan artikelen. Op verzoek heeft Bert Hesse van de Stichting Dierenambulance Nijmegen (DAN) een verhaal geschreven over hun activiteiten in relatie tot gewonde "wilde" vogels die zo door het jaar heen bij hun terecht komen. Op de binnenkant van de omslag van de Mourik staat de DAN vanaf heden vermeld met alarmnummer!

Fokko Erhart beschrijft de neerwaartse trend van kokmeeuwen in de Overasseltse en Hatertse Vennen, waarbij de broedpopulatie van 500 tot 1000 paar in de jaren zeventig en beginjaren tachtig afgenomen is tot 0 paar in 1994.

Met Raymond Klaassen trekken we de winterse kou in om te genieten van een jagend smelleken in de Duffelt en een ..., lees snel verder in zijn vervolgserie 'Vogels in en rond Groesbeek'.

Over het Land van Cuijk bericht Leon Peters middels een oproep en een overzicht van de wintervogeltellingen.

De Kerkuilennieuwsbrief bericht niet alleen over het slechte broedseizoen van de Kerkuil in 1994, maar ook uilenpraatjes vinden hierin hun weg.

Ter afsluiting van deze Mourik een uitgebreid artikel over de broedvogels in de Millingerwaard door Johan Bekhuis. Hierin worden de inventarisaties uit 1976/77, 1992, 1993 en 1994 nader onder de loep genomen en interessante ontwikkelingen gesignaleerd in de broedvogelpopulaties.

Tenslotte wil de redactie de aandacht richten op hen die vaak slechts hun initialen terugzien in de schaduw van de vogeltekeningen die zij maakten voor de Mourik. Ditmaal bijzondere aandacht voor Harvey van Diek, die de bosrietzanger tekende voorop de Mourik.

Ledenmutaties

Per 1 januari 1995:
Nieuwe leden:
Peter Hoppenbrouwers, Doddendaal 132, 6511 DG Nijmegen
Hans Wegman, Oude Graafseweg 128, 6543 PV Nijmegen
Bart Veer, Wylerbaan 31, 6561 KN Groesbeek
Nico van der Poel, Muldersweg 10, 6532 WZ Nijmegen

Adreswijzigingen:
Post voor de VWG Postbus 1248, 6501 BE Nijmegen
Corrie König, Ceresstraat 15, 6706 AZ Wageningen
M.G. Laarakker, Rijndijk 25, 6931 SC Westervoort
R.Coenen, Zwanenveld 74–06, 6538 TM Nijmegen
Léon Engels, Thijs Feenstraweg 66, 8917 DB Leeuwarden
VWG Secr. Wageningen, Troelstraweg 74, 6702 AM Wageningen

Opzeggingen:
G.A.M. de Bok, Symfoniestraat 239, 6544 TJ Nijmegen
W.N. Melenhorst, Gen. Gavinstraat 38, 6585 WN Mook
W.E. Veer/Hanneman, Koningstraat 9, 6654 AA Afferden

Mededelingen van de Excursiecommissie

KOMENDE EXCURSIES:

Zondag 20 augustus 1995. **De Ooijpolder**
Excursieleider: Joop Thomas
Samenkomst: 7.00 uur bij de kerk van Beers, 7.30 uur bij het Hollandsch–Duitsch gemaal.
Terug: ongeveer 12.30 uur.
In deze tijd zijn we vooral gespitst op het waarnemen van steltlopers.

Zondag 17 september 1995. **De Hamert**
Excursieleider: Fons Reijerse.
Samenkomst: 7.00 uur op het parkeerterrein van het AC–restaurant in Beugen, 7.30 uur op het parkeerterrein van De Hamert.
Terug: ongeveer 12.30 uur.
We hopen op vogeltrek en het zien van bijv. visarend, roodborsttapuit, tapuit, ijsvogel.

Zondag 8 oktober 1995. **Millingerwaard**
Excursieleider: Ed de Korte
Samenkomst: 8.00 uur bij de kerk van Beers, 8.30 uur bij het Hollandsch–Duitsch gemaal.

De Excursiecommissie,
Ed de Korte
Fons Reijerse
Joop Thomas
Henk de Vries

OPROEP

K/Z-broedvogelproject van SOVON in het Land van Cuijk

Nu het BSP-onderzoek afgerond is (laatste deelgebied in 1992), valt er in het Land van Cuijk helaas nog weinig activiteit op vogelgebied te bespeuren, vooral waar het gaat om al dan niet systematische tellingen en inventarisaties.
Om dit toch op een redelijk peil te handhaven of liefst zelfs nieuw leven in te blazen leek het mij verstandig in ieder geval de "traditie" van het wintervogeltellen door te zetten (zie voor meer informatie aldaar) en daarnaast te proberen mee te doen aan K/Z-broedvogelproject van SOVON. Dit betreft een project dat zich richt op het jaarlijks integraal (dus in heel Nederland) in kaart brengen van de Kolonievogels en een aantal Zeldzame soorten. Hierbij kan ons gebied natuurlijk geen witte vlek blijven! Ondanks de grootte van het Land van Cuijk zou het met uw hulp een kleine moeite zijn de verspreiding van onderstaande soorten in kaart te brengen, vooral omdat het voor ons -helaas- slechts weinig soorten betreft en er een aantal al geteld worden (Roeken te Boxmeer en Blauwe Reigers te Stevensbeek).
Ik vraag u dan ook zo snel mogelijk contact met mij op te nemen, wanneer u aanwijzingen tot broeden hebt van een van onderstaande soorten in het Land van Cuijk. Veel zullen het er niet zijn, maar wat Oeverzwaluwen zullen er (hopelijk) wel zitten. Misschien duikt er nog wel ergens een Grauwe Klauwier, Kramsvogel of Nachtzwaluw op of wie weet vestigt zich een Kokmeeuwenkolonie in de uiterwaarden, om maar eens een zijspoor te noemen. Maar: beperkt u zich vooral niet tot deze kleine groep, ook waarnemingen die kunnen duiden op broedgevallen van niet vermelde, maar wel zeldzame of schaarse soorten als Kleine Plevier, IJsvogel en Roodborsttapuit zijn van harte welkom!
Laat het Land van Cuijk dus niet vallen, links liggen of aan uw blik voorbijgaan en aarzel niet contact op te nemen. Ook voor vragen ben ik bereikbaar.

Alvast bedankt, Leon Peters, Busweg 4, 5364 NE Escharen, tel. 08860-74697.

Voor de volledigheid geef ik hieronder alle soorten van het K/Z-project.

Kolonievogels van K/Z:	Zeldzame soorten van K/Z:	
Aalscholver	Blauwe Kiekendief	Strandplevier
Blauwe Reiger	Draaihals	Velduil
Dwergstern	Duinpieper	Woudaapje
Grote Stern	Geoorde Fuut	Alle overige zeer zeldz. soorten
Kleine Mantelmeeuw	Grauwe Kiekendief	
Kokmeeuw	Grauwe Klauwier	
Lepelaar	Grote Gele Kwikstaart	
Noordse Stern	Grote Karekiet	
Oeverzwaluw	Korhoen	
Purperreiger	Kramsvogel (ook kolonievogel)	
Roek	Krooneend	
Stormmeeuw	Kwartelkoning	
Visdief	Nachtzwaluw	
Zilvermeeuw	Ooievaar	
Zwarte Stern	Ortolaan	
Zwartkopmeeuw	Raaf	
	Roerdomp	
	Roodmus	

NB. In 1996 krijgt het broedvogelproject van SOVON zijn definitieve vorm; bovenstaande indeling zal dan enigszins veranderen. Hierover bericht ik u te zijner tijd.

DAN

Informatiebulletin voor
begunstigers van de
dierenambulance nijmegen

stichting dieren
ambulance
nijmegen e.o

Vogels en de Dierenambulance Nijmegen (DAN)

BERT HESSE, Thijmstraat 121, 6531 CP Nijmegen

In een stedelijke omgeving dreigen voor vogels veel onnatuurlijke gevaren, zoals verkeer, grote glasoppervlakten, hoogspanningsleidingen, vervuiling, gif, zwerfvuil (bijv. vissnoer). Bijna iedereen is betrokken bij vogels die hier het slachtoffer van worden, en zo'n geval wordt dan vaak de Dierenambulance gebeld.

Uitgangspunt bij de hulpverlening van de DAN aan vogels is het belang van de individuele vogel. Als een gewonde of zieke vogel een redelijke kans heeft op herstel, en het dier daarna weer zelfstandig kan functioneren in de natuur, dan wordt zo'n vogel opgevangen. In sommige gevallen is euthanasie het beste wat je voor een gewonde vogel kan doen. Veel hangt af van de levenswijze van de vogel; een sperwer met een gecompliceerde vleugelbreuk maakt weinig kans, terwijl bijv. een stadseend zich met één pootje nog prima kan redden.

De DAN werkt samen met het vogelasiel van Jan van der Vaart in Nijmegen, verschillende roofvogelasiels in de omgeving en dierenarts Cornelissen, die gespecialiseerd is in vogels. Bij het uitzetten van bijzondere vogels wordt altijd overlegd met Staatsbosbeheer over een geschikt biotoop. Verder worden zoveel mogelijk gegevens doorgegeven aan geinteresseerde organisaties, zoals de kerkuilenwerkgroep of het Vogeltrekstation.

We zijn momenteel in onderhandeling met de werkgroep vogelasiels van de Vogelbescherming over een eigen asielvergunning. Veel energie gaat zitten in het verzamelen van voor hulpverlening bruikbare informatie over de leefwijze van verschillende vogelsoorten. Hoe lang kun je bijvoorbeeld een gewonde (territoriale) ekster uitzetten op de vindplaats, en wanneer is dit juist niet verstandig, omdat zijn plaats inmiddels ingenomen is door een andere ongepaarde ekster.

Er is een duidelijke samenhang tussen het soort vogels, waar de DAN mee te maken krijgt, het seizoen en het soort van bedreiging. Zo lopen niet alle vogels een even grote kans om verkeers-slachtoffer te worden: soorten die relatief slecht vliegen, moeilijk opstijgen, weinig wendbaar zijn of laag wegvliegen (meeuwen) zijn kwetsbaarder. In de stad vallen veel slachtoffers onder kokmeeuwen, merels en eenden.

Vooral in het voorjaar, wanneer de eenden tijdens wilde achtervolgingen weinig aandacht hebben voor het verkeer, komen er veel gewonde eenden binnen. Het zijn taaie vogels, en na het spalken van gebroken pootjes en het nodige hechtwerk wordt meer dan de helft weer uitgezet.

Bij slachtoffertellingen is gebleken dat absoluut gezien de meeste slachtoffers vallen onder de merels (19,7%) ,de huismussen (17,3%), de spreeuwen (7,1%), de wilde eenden (7,1%), de kokmeeuwen (6,6%), de fazanten (3,8%), en de meerkoeten (3,3%). Deze gegevens komen aardig overeen met die van de DAN, hoewel er natuurlijk minder vaak gebeld wordt over aangereden mussen dan bijvoorbeeld eenden.

Het vliegen tegen hoogspanningleidingen is een specialiteit van vooral zwanen.
Grote glasoppervlakten maken slachtoffers onder merels, duiven, ijsvogels en houtsnippen. Vooral de laatste twee soorten zijn opvallend. Gemiddeld komen er bij de DAN jaarlijks drie ijsvogeltjes en twee houtsnippen binnen die tegen een raam gevlogen zijn. Vorig jaar werd er een versuft ijsvogeltje gevonden, die tegen de ramen van het NS–station in Nijmegen was

gevlogen. Deze vogel was na een paar uur hersteld, en is met de hulp van Staatsbosbeheer in de Groenlanden uitgezet.
Half april '95 vloog er een waterral op een binnenplaatsje bij een woning in de Wolfskuil in Nijmegen herhaaldelijk tegen de ramen. Ook dit vogeltje is na herstel uitgezet in de Groenlanden.

Zwerfvuil, met name achtergelaten vistuig en touw veroorzaken veel ellende. Vogels die zich veel langs oevers ophouden, zoals eenden, zwanen, meerkoeten en waterhoentjes, raken met hun poten verstrikt in nylonlijnen, die steeds strakker om de poten komen te zitten, en op den duur een pootje totaal afkneld. Ook eenden en zwanen met een haak in de bek of keel komen vaak voor. Twee jaar geleden had een reiger een snoekhaak ingeslikt, waarna hij verstrikt raakte in het vissnoer, en al worstelend zijn eigen keel openscheurde. Dit soort taferelen vergeet je niet gauw.

In het voorjaar wordt er dagelijks gebeld over jonge merels, die 'hulpeloos' in de tuin zitten. In de meeste gevallen kunnen we de melder overtuigen, dat ondanks alle katten merels in de natuur de beste overlevingskansen hebben. Alleen als zeker is dat een jonge vogel niet meer verzorgd wordt, worden jonge vogels opgevangen.
In die periode proberen we ook via de media informatie te verstrekken over jonge vogels.

Het uitzetten van opgeknapte vogels geeft altijd veel voldoening; Als je bijvoorbeeld een eend met een gebroken poot verzorgd hebt (gespalkt, een dag of 10 rust in en klein kooitje, en daarna de moeizame 'revalidatie'), is het fantastisch zo'n vogel weer de vrijheid te geven. Eerst kijkt hij verbaast om zich heen (al die ruimte), dan begint hij enthousiast te kwaken en te spetteren, vliegt een eindje en sluit zich aarzelend weer aan bij zijn soortgenoten.
Daarna kun je weer een hoop ellende aan.

Jaaroverzicht geholpen inheemse vogels 1991 – 1994

Vogelsoort	1991	1992	1993	1994
Watervogel (1)	205	295	439	443
Roofvogel/ Uil (2)	42	40	46	55
Overige vogels (3)	415	435	721	974

Verklaring:

(1) Stadseend, Meerkoet, Waterhoen, Kobbelzwaan, Fuut, Reiger, (boeren-, grauwe-, kol-, brand-) Gans, Aalscholver, Bergeend, Dodaars, Kuifeend
(2) Buizerd, Torenvalk, Sperwer, Havik, (rans-, steen-, bos-, kerk-) Uil, Oehoe
(3) (post-, hout-) Duif, Turkse Tortel, Merel, (kok-,zilver-, storm-), Meeuw, Kraai, Kauw, Ekster, Raaf, (gier-, boeren-, huis-) Zwaluw, Roodborst, Gr.bonte specht, IJsvogel, Boomkruiper, Kievit, Scholekster, Houtsnip, Lijster, Mus, Vuurgoudhaantje, (pimpel-, kool-) Mees

Kokmeeuwen in de Overasseltse en Hatertse Vennen

FOKKO ERHART, Chopinlaan 14, 6865 EW Doorwerth, tel. 085–338057

Inleiding

In navolging op de vernieuwde telmethoden van SOVON zijn alle kolonievogels in het rivierengebied in kaart gebracht. Tot mijn verbazing bleek één van de grootste Kokmeeuwenkolonies in de archieven te ontbreken. Sinds 1975 zijn in de Overasseltse en Hatertse vennen (figuur 1) door de heer Hesschler in opdracht van Staatsbosbeheer jaarlijks eieren geraapt. Gezien de waarde van deze informatie was de beslissing om een artikeltje te schrijven snel genomen.

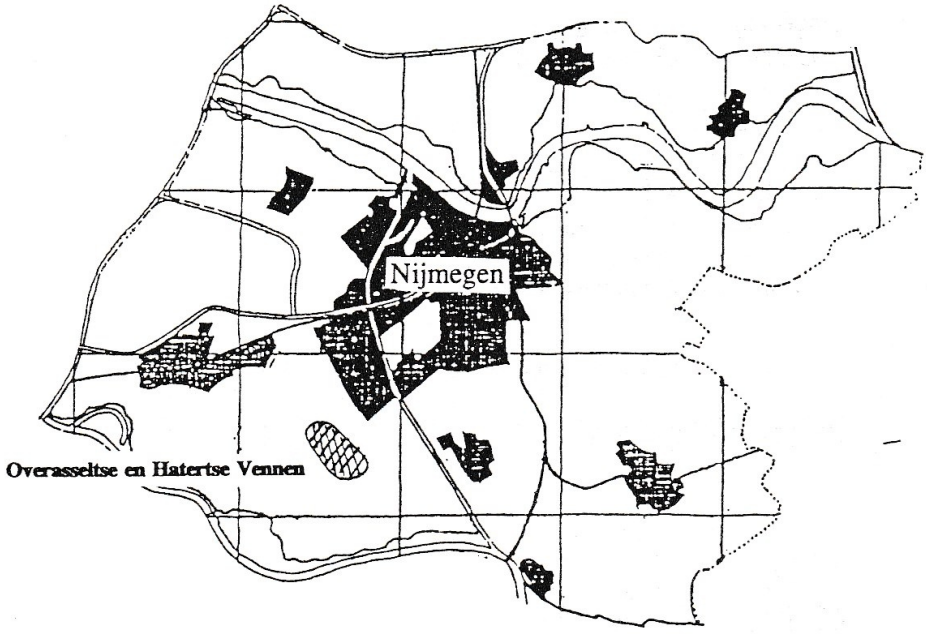

Figuur 1. Ligging van de Overasseltse en Haterse Vennen.

Materiaal en methode

Sinds 1975 zijn jaarlijks tot drie keer toe eieren geraapt, in respectievelijk half mei, begin juni en eind juni. Een enkele keer is zelf een vierde keer begin juli geraapt. SOVON geeft half mei aan als de beste tijd om te tellen (van Dijk 1993), daarom zijn de aantallen van deze eerste 'raapsessie' gebruikt voor het bepalen van jaarlijks aantal paren. Ook het totaal aantal geraapte nesten en eieren per jaar is genoteerd, waardoor het mogelijk is om de legselgrootte te bepalen.

Resultaten
Het broeden van Kokmeeuwen is bekend sinds 1917 (van den Bergh et.al. 1979). Destijds waren 40 tot 60 paar aanwezig. Het aantal paren liep terug tot 3 paar in 1929. In 1930 steeg het aantal weer tot 30 paar, om daarna sterk te groeien. In de jaren zestig ging het om ongeveer 2000 paar (van den Bergh et.al. 1979). Toen in 1975 is begonnen met rapen bevonden zich ruim 750 paar in het gebied (figuur 2, bijlage 1). Tot 1984 bevonden zich 500 tot 1000 paar verdeelt over de verschillende vennen. Sinds 1984 zijn de aantallen structureel lager dan 500 paar. In 1994 hebben zelfs totaal geen Kokmeeuwen meer in het gebied gebroed.
Hoewel het totaal aantal nesten natuurlijk afhankelijk is van het aantal keren dat geraapt wordt, blijkt het verloop in het totaal aantal nesten syngroon te lopen met het aantal nesten dat half mei geraapt is (figuur 2).

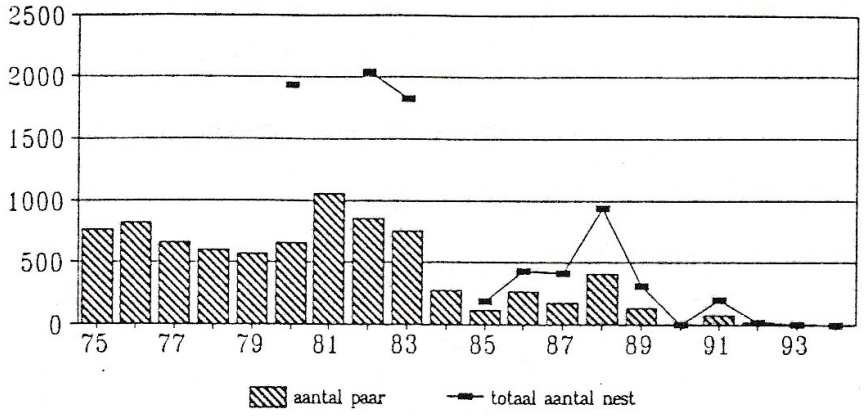

Figuur 2. Aantal paren en totaal aantal nesten.

Legselgrootte
Uit 15 van de 20 jaar is het totaal aantal geraapte nesten en het totaal aantal geraapte eieren bekend (figuur 3, bijlage 1). Het gaat hierbij om totaal 10.556 nesten met 25.183 eieren (gem. 2.39 ei per nest). Het gemiddeld aantal eieren per nest per jaar lag in de jaren zeventig iets onder de twee en een half, terwijl in de jaren tachtig dit getal juist iets hoger was. Opmerkelijk is dat sinds 1990 de legselgrootte aanzienlijk gedaalde.

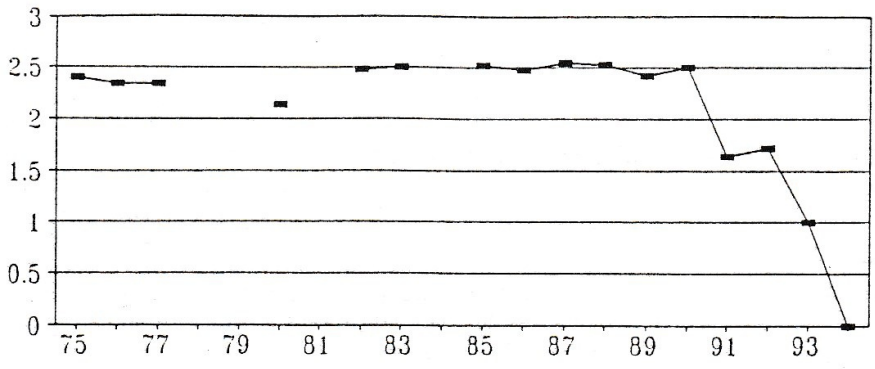

Figuur 3. Legselgrootte per jaar.

Conclusie
Het blijkt dat ondanks het rapen van meer dan 25.000 eieren het aantal Kokmeeuwen in de Overasseltse en Hatertse Vennen, tot begin jaren tachtig niet gedaald is. Ondanks fluctuaties in het aantal paren bleef de legselgrootte tot 1990 ruim 2.5. Hoewel een verklaring voor de kleinere legselgroottes en het uiteindelijk verdwijnen van de Kokmeeuw als broedvogel speculeren blijft, lijkt met het afdekken van de vuilstort in de omgeving een belangrijke voedselbron verdwenen te zijn.

Dank
Het moge duidelijk zijn dat dit artikel nooit geschreven had kunnen worden zonder de inspanningen van de heer Hesschler. Daarnaast wil ik Arie van den Berg bedanken voor het bewaren en afstaan van deze waardevolle informatie.

Literatuur
van den Bergh L.M.J., Gerritse W.G., Hekking W.H.A., Keij P.G.M.J. & Kuyk F. 1979. Vogels van de Grote Rivieren. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen.

van Dijk A.J. 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON, Beek–Ubbergen.

Bijlage 1. Aantal paar, totaal aantal nesten
en legselgrootte per jaar.

jaar	paar	nesten	legselgrootte
1975	763	?	2.40
1976	824	?	2.34
1977	664	?	2.34
1978	600	?	?
1979	570	?	?
1980	659	1937	2.14
1981	1055	?	?
1982	855	2037	2.48
1983	753	1825	2.50
1984	276	?	?
1985	113	188	2.52
1986	264	431	2.48
1987	172	412	2.55
1988	410	940	2.53
1989	133	310	2.42
1990	2	4	2.50
1991	76	202	1.64
1992	18	18	1.72
1993	1	1	1.00
1994	0	0	0.00

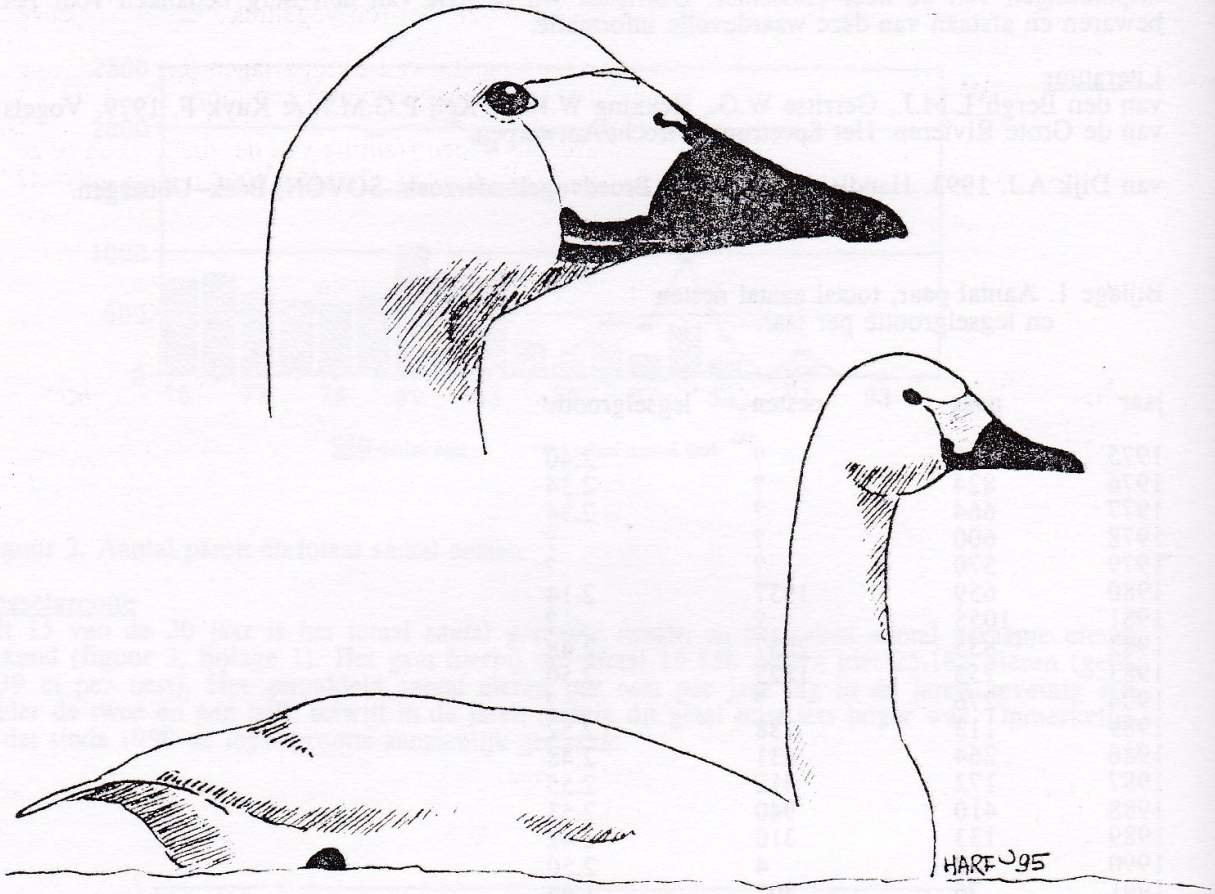
HARTJ95

Vogels in en rond Groesbeek (3)

RAYMOND KLAASSEN, Kloosterstraat 67, 6562 AV Groesbeek

De meeste trek van de vogels is nu al weer voorbij. Zelf vind ik dat erg jammer maar gelukkig komt de winter (beste vogeltijd) er weer snel aan. Van de roofvogeltrek heb ik 2 leuke waarnemingen gedaan.

Op 5 oktober zag ik in de Duffelt het kleinste roofvogeltje van Europa jagen: het Smelleken. Verder zag ik op die dag in de wilde plantentuin De Ark (de Heemtuin) een jonge Goudvink en een Zwarte Mees.

Op 2 november zag ik op de Ketelstraat een groepje Kepen (familie van de vink). Toen ik ze aan het bekijken was, kwam er plots een RODE WOUW over vliegen. Voor mij de mooiste roofvogel.

Van de 'gewone' trek heb ik nog 1 toptrekdag meegemaakt. Ik zag toen:

Vink	108
Keep	9
Kneu	5
Graspieper	165
Boompieper	5
Veldleeuwerik	212
Witte Kwikstaart	21
Grote Lijster	9
Heggemus	9
Sijs	31
Ringmus	6
Blauwe Reiger	5

Dat allemaal in 3 uur tellen.

Verder nog wat leuke waarnemingen:
16–10 Nederrijks Woud: 2 kuifmezen en 1 Zwarte Mees
16–11 Horst: Vrouwtje Havik (op de kerk)
Ooy: 2 Toppereend
30–11 Ooy: 13 Grote Zaagbekken
Duffelt: 1 Steenuil bij zijn nest in een knotwilg
21–10 Een mooie vrije maandagmorgen. Naar de Bruuk. Net als gisteren in de slootjes rondom 3 witgatjes en 5 grote gele kwikstaarten. (In de Foeperpot nog niet gezien.) In de Bruuk een groep sijsjes en goudvinken. Ik kwam de boswachter tegen met wie ik wat meeliep. Plots schrokken we ons een ongeluk, want er vlogen 10 watersnippen op. We liepen verder naar waar de snippen opvlogen, toen er plots 4 BOKJES zo'n 30 of 40 cm van ons af wegvlogen. Dit was een nieuwe soort voor mij. Prachtig. Ze vlogen snel weer naar beneden, sneller dan de watersnippen. Bokjes zijn herfst/wintergasten, die onregelmatig in de Bruuk gezien worden.

Als laatste nog een vogeltip: maak een voedertafel!!! Het is simpel van wat hout te maken en er kan veel plezier mee beleefd worden. Op mijn voedertafel(s) heb ik al de volgende soorten gezien: vink, keep, pimpelmees, koolmees, ringmus, roodborst, heggemus, merel, winterkoning, huismus, groenling. Leg wat keukenrestjes (brood, gekookte spaghetti enz.), (onkruid)zaden (zuringzaad, melde zaad, strooivoer, zangzaad, zonnebloempitten enz.), fruit (appels, peren) op de tafel en succes is verzekerd. Je helpt de vogels en hebt er zelf nog plezier van ook.

Vogels in en rond Groesbeek (4)

RAYMOND KLAASSEN
LIEUWE-JAN VAN KAMPEN

Na de eerste vorst ging ik 18 december naar het Groesbeeks Bos. In het Kraaiendal 8 Zwarte Mezen, 3 Kuifmezen, heel veel Goudhaantjes en een Vuurgoudhaantje. Dit had ik ook wel verwacht. En eindelijk: op de Mulderskop de Zwarte Specht die door de Groesbeekse bossen dwaalt.

Op een avond werd ik opgebeld door een mede-vogelaar die zei dat er een Kleine Burgemeester bij het grindgat in Weurt zat. Dit is wel niet echt rond Groesbeek, maar omdat het een vogel is die zeer zelden gezien wordt, wilde ik het toch vermelden. 21 december was de grote dag richting Weurt. En JA hij zat er: tussen de jonge zilvermeeuwen, waar hij op lijkt. Iets slanker, een stuk lichter en geen zwarte vleugelpunten. Het was (dus) een jong in het eerste winterkleed.
De winter wilde niet echt doorzetten, zodat de echte "winterspetters" wegbleven. Maar natuurlijk al wel de wintergasten die elk jaar komen. De Witgatjes, Watersnippen, Grote Gele Kwikstaarten waren regelmatig in de slootjes langs de Bruuk te vinden en de Bokjes in de Bruuk!!
(5 januari: 4 Bokjes, 14 maart:
1 Bokje, evenals 15 maart) en de Waterpiepers bij de slootjes (grootste groep: 28).
In de Ooy zaten de Nonnetjes er weer (de eerste 24 december), de Pijlstaarten (eerste 25 december), Grote Zaagbekken en Wilde Zwanen.
2 Januari: in de Ooy een nieuwe soort voor mij: de russische Kauw.
Dit is een Kauw die een witte ring rond zijn nek heeft.

Al vrij lang zwerft er een Groene Specht rond door Groesbeek. Vooral bij het Treffersveld (12 en 18 januari), maar ook in het dorp is hij gezien (Jo de Valk). Een leuke vogel die het helaas door de zure regen moeilijk heeft, omdat zijn voedsel, mieren, in de verzuurde bossen sterk achteruit gaan.

9 februari In de Duffelt gezien hoe een buizerd een zieke houtduif sloeg, waar al een paar zwarte kraaien het op gemunt hadden. Wat een geweld. In de Ooy die dag 5 brilduikers.
Kom je thuis, denk je dat je alles gehad hebt, vliegen er "even" twee RAVEN over je huis. Eerst hoorde ik ze maar herkende ze niet. Toen ik keek, wist ik wel beter!! (Henny Brinkhof had er in december er ook al een boven de Nijmeegse baan zien vliegen).
15 februari
Naar de Ooy met wat anderen. We zagen 4 Patrijzen, 2 Brilduikers, 10 Waterpiepers en nog wat gewoon spul. Maar ook tussen de honderden Kolganzen, tientallen Rietganzen en 10 Brandganzen een ROODHALSGANS. Voor mij een nieuwe soort. Op de terugweg nog "even" langs een ransuilen-rustplaats gereden waar 6 RANSUILEN zaten te knipogen. Daar zagen we ook nog een RUIGPOOTBUIZERD. Deze roofvogel lijkt op een lichte buizerd, maar hij heeft een zwarte eindband op zijn lichte staart en hij bidt.
28 februari. In de Ooy zag ik de eerste Grutto.
29 februari. In de Heemtuin zag ik 26 Kleine Zwanen overvliegen richting Noord.
3 maart. In de Bruuk een Kleine Bonte Specht en de eerste zingende Boompieper.
4 maart. De eerste zingende Tjiftjaf in de Heemtuin. Meestal komt deze vogel pas rond 20 maart uit het zonnige zuiden terug.
5 maart. In het Rijkswoud de balts van de Havik gezien en veel bosvogels, zoals Zwarte Mees, Kuifmees, Goudvink.
19 maart thuis. De eerste Zwarte Roodstaart op de stenen.
21 maart. Naar de Ooypolder. Mooi weer en veel vogels: de eerste Zomertalingen, 63! Pijlstaarten. Bij de Oude Waal vloog ineens alles op, de meerkoeten vluchtten het water in. Dan is het oppassen geblazen, omdat er dan een roofvogel in aantocht is. En jawel er vloog een SLECHTVALK over. Heel duidelijk. Prachtig.

Veel vogelplezier.

Falco peregrinus

Wintervogeltelling in het Land van Cuijk 1994/95

LEON PETERS, Busweg 4, 5364 NE Escharen, tel. 08860–74697

Inleiding
De wintervogeltelling van januari 1995: organisatorisch niet waterdicht, toch leuke resultaten. Door de late aankondiging waren een aantal tellers verhinderd en was het voor anderen moeilijk op de streefdatum 7 januari te tellen of zelfs op "uitwijkdag" 5 8januari. Helaas trad aldus een spreiding op van 4 tot 11 januari. Tien blokken (alle in het oosten van het Land van Cuijk) bleven ongeteld.
Daarom nu alvast –schrijf het in uw agenda– wintervogeltelling 1995/96 in het Land van Cuijk :ZATERDAG 30 DECEMBER 1995 !!!.
De tellers van het afgelopen jaar zullen allen telefonisch benaderd worden; was u daar niet bij en wilt u toch graag tellen, neem dan even contact met mij op: we kunnen iedereen goed gebruiken!
Het weer voor 6 januari was redelijk: helder vriesweer; daarna grijs met een dun sneeuwdek, temperatuur juist onder nul.

Resultaat
Ondanks het grote aantal niet getelde blokken vallen de resultaten in het geheel niet tegen. Maar liefst vijf nieuwe soorten dit jaar : Kleine Rietgans, Bokje, Geelpootmeeuw, Bosuil en Boomleeuwerik. Daarnaast deden een aantal soorten het opvallend goed, zoals in de tabel is te zien. (Tabel 1 bevat voorlopige aantallen ; enkele blokken zijn nog niet binnen.) De belangrijkste zijn : Fuut, Kolgans, Grauwe Gans, Smient, Buizerd, Graspieper, Waterpieper en Sijs. Echter ook uitschieters de andere kant op : Meerkoet, Kokmeeuw, Zilvermeeuw, Ekster en Kauw. Voor een aantal soorten was dit de zoveelste lage score op rij. Aan de vrij zachte winter zal het niet gelegen hebben. Verklaringen hiervoor zijn wellicht te vinden in de vorderende Avifauna.
Enkele kanttekeningen : van de Riet– en Kolgans zijn alleen pleisterende aantallen in de tabel opgenomen. De Grote Lijster vindt u er niet : de soort is door velen niet geteld. (Wel de jaarlijkse Blauwe Kiek.)
De handleiding en kaartjes zijn aan vernieuwing toe, dus wie weet aankomende telling...

Tabel 1. Wintervogeltellingen Land van Cuijk 1986–1995

	86/87	**87/88**	**88/89**	**89/90**	**90/91**	**91/92**	**92/93**	**94/95**
Rdklduiker	1	1						
Dodaars	10	10	18	26	29	16	23	14
Fuut	44	35	33	34	52	51	62	83
Aalscholv	52	95	42	91	145	73	351	55
Bl.reiger	59	36	81	94	91	58	76	87
Kn.zwaan	24	46	14	40	49	128	96	90
Kl.zwaan	57	36	21	28	98	71	102	72
Rietgans	115	500	153	25		5	166	194
Kl.rietgans								4
Kolgans	116	2					191	547
Grauwe gans	73	69	5	35	113	209	315	467
Bergeend	2					3		
Krakeend	6			3	2	3	23	10
Wintertal	76	11	23	83	28	7	116	28
Smient							2	492

	86/87	87/88	88/89	89/90	90/91	91/92	92/93	94/95
Wilde eend	921	3926	652	1947	1309	1273	1751	1267
Pijlstaart		1		2				1
Slobeend			6	2	6			
Tafeleend	468	921	50	899	201	308	323	324
Kuifeend	538	793	500	693	265	561	170	309
Toppereend	1							
Eidereend	2		1					
Gr.zeeeend	2							
Zw.zeeeend		2						
Brilduiker	12	6	7	8	5	9	4	4
Nonnetje	6						1	2
Gr.zaagbek	5	1	4		19	6	11	6
Mid.zaagbek							2	3
Bl.kiek	1	1		1	1	1	1	1
Havik	10	8	9	9	1	1	4	5
Sperwer	33	34	23	24	16	22	24	28
Buizerd	141	122	136	176	120	166	208	247
Ruigpootb							1	
Slechtvalk						1		
Torenvalk	25	43	51	117	112	85	103	66
Smelleken		2		1	1	1		
Patrijs	72	37	30	116	140	147	382	211
Waterral			1					
Waterhoen	144	53	120	192	159	132	220	170
Meerkoet	2389	2079	2481	1973	2066	2606	1872	1751
Scholekster	2		1				1	
Kievit	1000	181	1031	1278	947	591	516	857
Watersnip	3	1	4	3		3	12	12
Wulp	65			4			28	25
Witgatje	4	3	12	11	3	1	3	1
Kokmeeuw	12469	11805	11581	10061	6723	12164	3345	2109
Stormmeeuw	1983	1107	424	499	330	1230	580	640
Zilvermeeuw	100	387	429	676	375	2379	380	17
Geelpootmeeuw								1
Kl.mantelm.					1	3		2
Gr.mantelm.				1		1	1	
Holenduif	1509	668	563	744	808	366	849	821
Steenuil	8	5		4	1		2	5
Ransuil						3	5	4
Bosuil								1
Velduil		1						
Kerkuil				2				
Ijsvogel				2		3	1	1
Gr.specht	4	1	1	3	2	1	2	4
Zw.specht		1	3	1	3	1	1	

	86/87	87/88	88/89	89/90	90/91	91/92	92/93	94/95
Kl.bonte sp.				1				1
Veldleeuw.	1221	269	123	136	137	135	861	1055
Str.leeuw.	1							
Graspieper	112	40	49	123	81	77	12	271
Waterpieper		2	1	1			2	11
Witte kwik	9	12	29	21	30	8	2	12
Gr.gele kwik			1					
Kramsvogel	3463	2507	898	1631	568	502	106	564
Koperwiek	38	52	59	76	18	175	7	65
Tjiftjaf	1							1
Vuurgoudh.	1							
Boomklever		3					1	5
Boomkruiper	17	12	17	28	17	17	2	20
Klapekster			1					1
Vl.gaai	174	63	173	122	75	144	94	157
Ekster	2053	1717	1381	1190	774	591	681	453
Kauw	6586	5116	5906	4642	4149	3648	6234	3796
Russ.kauw		22	34	25	9	11	5	7
Roek	7924	3802	6723	4712	3988	4433	5572	3946
Zw.kraai	4231	3219	3609	4500	2659	3018	3387	3413
Bonte kraai	26	30	22	28	22		9	10
Kruisbek				2	25		3	
Keep	142	1	39	70	1	118		41
Putter		27	1	2	18		22	27
Sijs	171	325	197	230	239	98	175	385
Frater	18							2
Barmsijs	220	1	1		14			1
Goudvink	3	3	4	7	3	6		1
Appelvink			1			6		
Geelgors	170	201	230	161	128	127	191	223
Rietgors	5				1		1	
Hadada–ibis			1	1	1			
Zwarte zwaan				1				
Canadese gans						1	1	
Brandgans								2
Ind.gans	1	1						1
Gans spec.						609		
Nijlgans		25	2	13	2	6	70	20
Casarca		2						1
Tafel*kuifeend		1						
Krooneend								1
Muskuseend				1				

N.B. Van de rietgans en de kolgans zijn in deze tabel alleen de pleisterende aantallen opgenomen.

Ter herinnering : wintervogeltelling 1995/96 op 30 DECEMBER 1995. Laat het een succes worden!

KERKUILWERKGROEP
BETUWE-OOST

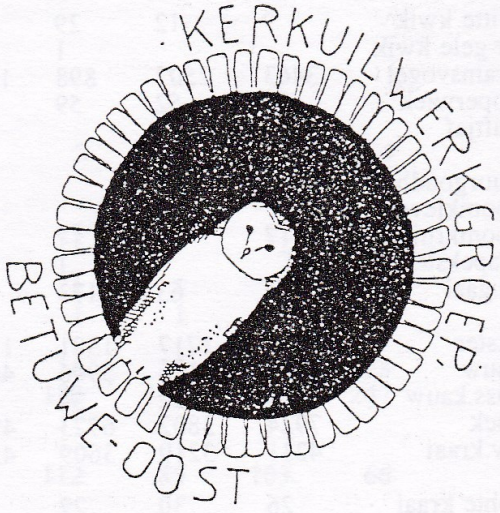
KERKUILWERKGROEP
BETUWE-OOST

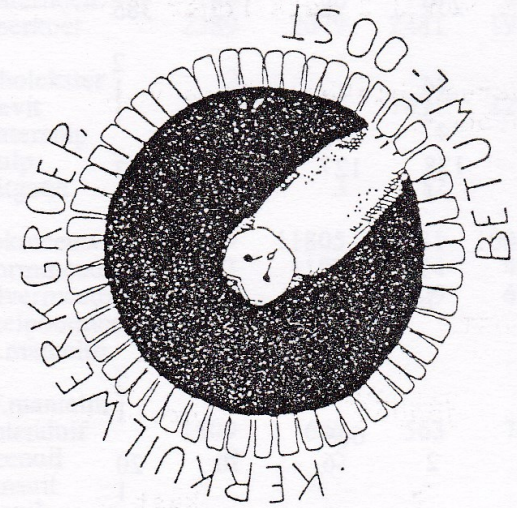
KERKUILWERKGROEP
BETUWE-OOST

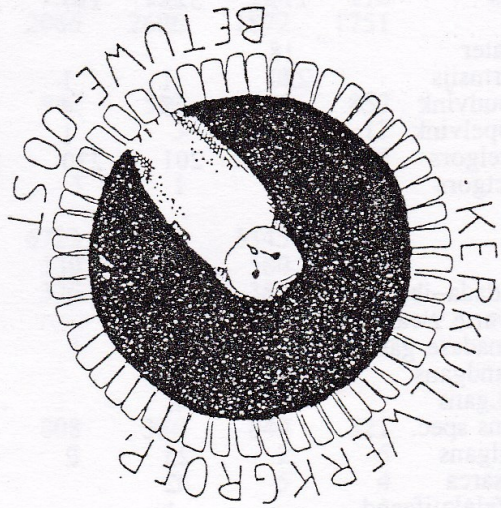
KERKUILWERKGROEP
BETUWE-OOST

NIEUWSBRIEF
KERKUILWERKGROEP
BETUWE-OOST 1994

Voedselschaarste zorgde voor een slecht broedseizoen voor de Kerkuil, in het afgelopen jaar. Het natte voorjaar veroorzaakte een trage aanwas van veldmuizen. Per regio werden veel broedparen geregistreerd, totaal circa 832. Veel van de broedsels werden al in de eifase verlaten aangetroffen. Per geslaagd broedgeval vlogen er lage aantallen jongen uit.

Door het scheppen van broedplaatsen, gaat het met de Kerkuil in de regio Betuwe-Oost iets beter. In 7 broedkasten werden broedgevallen vastgesteld, verder werden er op twee "natuurlijke plaatsen" broedgevallen geconstateerd. Er vlogen totaal 29 jongen Kerkuilen uit. Een gemiddelde van 3.2,iets hoger dan in andere regio's.

Op een paar nieuw ontdekte broedplaatsen bleken ook in voorgaande jaren Kerkuilen gebroed te hebben.

BROEDGEVALLEN KERKUIL 1994 BETUWE-OOST

plaats	aantal jongen	uitgevl. jongen	broedplaats
ELST	3	2	kast
ELST	4	4	schuur
GROESBEEK	3	3	kast
GROESBEEK	4	4	kast
GROESBEEK	3	3	kast
HORSSEN	2	2	kast
HORSSEN	3	3	kast
LEUTH	5	5	schuur
PUIFLIJK	4	3	kast

KERKUILBROEDKASTEN

Het gaat zeer goed met de doelstelling van Kerkuilwerkgroep Betuwe-Oost,het scheppen van broedgelegenheid voor de Kerkuil in het rivierengebied. Eind 1993 waren er 41 geplaatste broedkasten bekend. In 1994 is dit aantal bijna verdubbeld. Ruim 75 broedkasten zijn beschikbaar voor de Kerkuil.

In samenwerking met staatsbosbeheer werd het aantal broedkasten in de Ooypolder uitgebreid tot 17. In Arnhem-zuid bleek Ben Volker al vele jaren Kerkuilbroedkasten in beheer te hebben. Verder werden er op nieuwe plaatsen in de omgeving van Bemmel en het Land van Maas en Waal kasten geplaatst.

Het gebied ten westen van Puiflijk komt nog niet goed van de grond. Er zijn nog geen kasten geplaatst. Komend jaar zal ook dit gebied onderzocht worden.

John Heemskerk uit Beuningen is momenteel bezig met een subsidieaanvraag bij de provincie. Het geld is bedoeld voor de aanschaf van hout. Geprobeerd wordt voot circa 50 kasten, geld te krijgen.

VIDEO/DIASERIE

Afgelopen januari vond er weer de jaarlijkse bijeenkomst plaats van Kerkuilwerkgroep Nederland.

Tijdens deze bijeenkomst werden vidéobanden uitgedeeld. Het is een Engelse film over het leven van de Kerkuil met o.a. opnames van overdag jagende Kerkuilen. Door Vogelbescherming werd de band in het Nederlands omgezet.

Als mensen de band willen bekijken of gebruiken ter voorlichting kunnen ze met mij contact opnemen.

Ook is er bij mij een diaserie over de Kerkuil in Nederland (50 dia's) te leen.

Van de algemene folder zijn er momenteel weer voldoende ook bij mij te verkrijgen.

KERKUILENBOEK

Begin maart presenteerd Johan de Jong (landelijk coördinator) zijn nieuwe Kerkuilenboek te Leeuwarden. De verkoopprijs zal 32.50 bedragen. Onze werkgroep krijgt 5 exemplaren gratis. Deze zullen binnen de groep circuleren.

VONSTEN VAN DODE KERKUILEN IN 1994 - BETUWE-OOST

Datum	Vindplaats	Doodsoorzaak
8-2-1994	Drielse dijk - Elden	Verkeer
21-3-1994	Thornse straat - Ooijpolder	Verkeer
	Deze vogel werd 12-5-1993 bij Antwerpen geringd.	
24-4-1994	Botse straat - Ooijpolder	Verkeer
5/6 - 1994	Eimerende straat - Valburg	Vermagerd dood gevonden in loods.

WIJ DANKEN U VRIENDELIJK VOOR DE GEGEVENS VAN DEZE GERINGDE VOGEL. MOCHT U EEN FOUT VINDEN IN UW GEGEVENS, WILT U DIE DAN VERBETEREN EN HET HELE FORMULIER NAAR ONS TERUGSTUREN? LET OP! COORDINATEN ZIJN JUIST. DE RING- EN/OF VINDPLAATS ZIJN SLECHTS OMSCHRIJVINGEN EN DUS NIET ALTIJD NAUWKEURIG!
VOGELTREKSTATION ARNHEM - POSTBUS 40 - 6666 ZG HETEREN

==========

RINGNUMMER... BRUXELLES H..53429

VOGELSOORT... KERKUIL

GESLACHT..... onbekend
LEEFTIJD..... nestjong / pull / niet vliegvlug
6 levende jongen in nest/broedsel op de ringdatum

RINGDATUM.... May 12 1993 nauwkeurig tot op de dag
RINGPLAATS... MOL-SLUIS
ANTWERPEN/ANVERS
BELGIE/BELGIQUE
COORDINATEN.. 5111 N 0506 E

VINDDATUM.... Mar 21 1994 nauwkeurig tot op de dag
VINDPLAATS... OOIJPOLDER, PERSINGEN, THORNSESTRAAT
GELDERLAND
NEDERLAND/NETHERLANDS/PAYS BAS/HOLLAND
COORDINATEN.. 192 427 Amersfoort coordinaat
VOGELSOORT... KERKUIL
ring NIET ingezonden / vinder bevestigt de vogelSOORT
GESLACHT..... onbekend
LEEFTIJD..... geboortejaar onbekend; na eerste kalenderjaar
CONDITIE..... dood, korter dan 1 week
HOE/WAARDOOR. verkeersslachtoffer

COMMENTAAR... OP MELDINGEN S.V.P. UW RINGERSCODE VERMELDEN

==========

AFSTAND : 92 km RICHTING 39 graden VERSTREKEN TIJD 313 dagen
ref: Aug 23 1994

465

Muskens G.J.D.M
Van Nispenstraat 4
6561 BG GROESBEEK

Medewerkers Kerkuilwerkgroep Betuwe-Oost

Nico Bevers	Dijkstraat 5	6685 AG	Beneden-Leeuwen 08897-2224
Louis Dolmans	de Pas 4	6681 KC	Bemmel 08811-63064
John Heemskerk	Ratelwacht 44	6641 BS	Beuningen 08897-71028
Antoon van den Heuvel	Hyachintstr. 16	6658 XR	Beneden-Leeuwen 08897-1665
Peter Koch	de Gildekamp 2203	6545 KH	Nijmegen 080-777379
Frits Liebers	St. Stefanestr. 31	6511 PC	Nijmegen 080-605125
Peter Loo	Meerkoetlaan 91	6641 ZB	Beuningen 08897-75917
Huub Poelen	Sportlaan 20	6551 AZ	Weurt 08879-79455
Henk Verkaart	Burg. de Leeuwstr. 14	6651 BW	Druten 08870-12663
Ben Volker	Kinderdijkpad 6	6843 MT	Arnhem 085-816888
Theo Wijers (SBB)	Mookse baan 20	6562 KB	Groesbeek 08896-2253

Coördinator Land van Maas en Waal

Jan van Erp
Houtse straat 14
6655 AR Puiflijk
08870-18150

Coördinator Bemmel

Menno Wiltink
Jacob Cremerstraat 110
6821 DH Arnhem
085-433344

Algemeen coördinator

Jan Jacobs
Stekkenberg 77
6561 XG Groesbeek
08891-73902

Kastenontwerper/
Technische dienst
Wim Schurink
Marialaan 39
6541 RB Nijmegen
080-773551

UILENPRAATjes. - door Jan van Erp.

- Over hoe een koe een haas vangt!

Onmogelijk zou je zeggen. Of het ooit gebeurd is weet ik niet maar er gebeuren meer onmogelijk lijkende dingen. Zoals hetvolgende mij overkwam. Ik werk als onderwijzer op een basisschool in Beuningen. Ik had vorig jaar groep 8 onder mijn hoede. Op een gegeven moment was ik met de kinderen in gesprek over de natuur en meer specifiek over beschermde diersoorten. Ik vertelde over mijn speciale belangstelling voor de kerkuil. (lint op !) Ik vertelde dat hij in ons land niet meer zoveel als broedvogel voorkomt en over het werk van de werkgroepen . In Maas en Waal is de kerkuil helemaal een zeldzame verschijning, legde ik mijn aandachtig gehoor uit. Er ging een vinger de lucht in en ik vroeg :" Wat is er Ilse ?" Ik heb vorige week nog een kerkuil in mijn handen gehad meneer !!!!!? Ik dacht meteen aan een grapje. Een opgezette zeker? Nee hoor, zei Ilse, het was een echte, er is zelfs een foto van gemaakt. Ik wist niet wat ik hoorde. Sta ik daar te vertellen over de zeldzame kerkuil, heeft een leerling er een vastgehad.

Wat was er gebeurd? Ilse gaat vaak naar haar buurman, Jan Arts aan de Koningsstraat in Ewijk om daar pony te rijden. Jan is een afbouwende boer. Hij houdt nog wat vee en heeft een paar paardjes. Hij was tegen de avond via een ladder de zolder op willen gaan, om wat pakken hooi af te gooien. Juist toen hij door het gat de zolder op wilde klimmen, was er iets op hem afgevlogen, wat naar buiten wilde. In een "boerenreflex" had Jan het dier uit de lucht gegrepen en mee de ladder afgenomen. Het bleek een kerkuil te zijn! Hij zal de boeken ingaan als een van de weinige landgenoten, die een kerkuil uit de lucht heeft geplukt. Hij heeft het beestje mee naar zijn vrouw genomen om te laten zien. Toen nog de buren gebeld. Die zijn komen kijken en er is een foto gemaakt van Ilse met uil in haar handen ! Zo zie je maar weer dat de gekste dingen mogelijk zijn.

Op zolder is een kast gehangen, maar de uil is wel flink geschrokken van zijn onverwachte ontmoeting met zijn gastheer...

POEPSPOREN.

In een open kapschuur bij fam. van Zoelen aan de dijk in Druten hebben we vorige winter een kast gehangen. Er was nog nooit een kerkuil gezien, maar het biotoop lijkt aan allle voorwaarden te voldoen. Dijk-uiterwaardenlandschap, weide, bomen, ruwe bossages enz.

Toen we eens langsgingen om te controleren, vertelde Jan dat er een uil geweest was maar dat hij hem tot zijn eigen spijt verjaagd had.

Wat was er gebeurd? Hij wist niets van een uil af totdat zijn schapen moesten lammeren. In de kapschuur maakt hij ieder voorjaar een ruimte waar hij de schapen laat lopen tot ze de lammeren gekregen hebben. Hij was op een gegeven moment met zijn vrouw de schapen aan het controleren, toen zijn vrouw plotseling een klodder over haar schouder kreeg. Wat was dat nou? Naar boven kijkend zagen ze een kerkuil voor de kast zitten. Bingo. Een paar dagen later is Jan in zijn onwetendheid bij de kast geklommen en heeft de uil helaas verjaagd. Weer iets geleerd. Deze plek houden we wel in de gaten!

DE ONVERSTOORBARE UIL.

Gerard kreeg een melding binnen van een kerkuil die zou zitten op de zolder van de fam. Lukasik te Winssen. Het bleek inderdaad zo te zijn.
Op zolder was een ruitje stuk en dat bleek een mooie invliegopening voor het dier. We zouden een kast ophangen. De eigenaar van de woning vond het wel mooi dat het beest er zat, maar hij maakte wel erg veel troep. We zouden bij langdurig verblijf plastic gaan spannen. Maar eerst een nestkast. Wij de volgende dag eropaf. Kast, boormachine zaag, schroeven enz. We gingen tegen de schemering, zodat de uil veilig naar buiten zou kunnen vliegen. Hij zat mooi op de middelste van de drie spanten van de zolder. Wij nog even gewacht, totdat hij weg zou vliegen, maar nee, meneer/mevrouw had geen behoefte.(wel veel gedaan !) Wij hadden ook niet de hele avond de tijd, dus naar boven. De uil keek en bleef zitten. We zouden de kast tegen de eerste spant hangen. Eerst wat bevestigingsplankjes op maat zagen, hij bleef zitten! Toen de ladder tegen het spant zetten. Hij bleef zitten! Naar boven klimmen en op vijf meter afstand oog in oog met een heuse, gezond ogende kerkuil, hij bleef zitten! Toen de kast omhoog getild, boormachine erbij om schroeven erin te draaien, hij/zij bleef zitten! Kast bevestigd, trap naar beneden, materiaal bijelkaar gepakt, hij/zij bleef zitten! Wij van de zolder af en naar huis, hij bleef zitten ! Schitterend om mee te maken.
Een week later is de uil toch verdergegaan ! Zoiets kan gebeuren..

SCHUWE UILEN.

De Puiflijkse uilen zijn van een heel ander kaliber. Ze zijn er wel, maar je ziet ze niet, zelden. Wel duidelijk zijn de z.g. kalkstrepen of flatsen en de braakballen. Soms zie ik wel eens een uil zitten, maar zogauw hij zich bekeken voelt vliegt hij de kast in.
Bij de lezing over uilen in het natuurmuseum te Nijmegen werden veel dia´s vertoond van kerkuilen. Ik vroeg aan degene die de lezing hield of de uilen niet erg schrikken van het flitslicht . Nee, dat viel erg mee, het lijkt of ze het niet merken was het antwoord. Nou, wij deze zomer ook met het fototoestel in aanslag om de af en aanvliegende ouders te vereeuwigen. Zij schrokkken dus wel en maakten rechtsomkeer bij het waarnemen van de flits. Na enkele foto´s zijn we dus maar gestopt. Deze foto´s waren echter prachtig scherp, helaas waren de ogen roodgekleurd.
Op een foto zag je zelfs dat de prooi uit een mus bestond!
Zo zie je maar weer, de ene uil is de andere niet.

vr. gr. Jan van Erp.

Gelderland vaker broedplaats bedreigde vogels

Moerasvogels hebben het moeilijk, kerkuil is als witte raaf onder bedreigde soorten

Door onze verslaggever

NIJMEGEN – Eén op de vijf vogelsoorten in Nederland wordt op dit moment in het voortbestaan bedreigd. Dit stelt de Vogelbescherming op basis van de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten. De duizenden vrijwillige vogeltellers van Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland, kortweg Sovon in Beek bij Nijmegen, constateren dat natuurgebieden als de Ooijpolder en Geldersche Poort steeds meer van nationaal belang worden als broedplaats voor kwetsbare vogelsoorten.
De kerkuil staat ook nog op de Rode Lijst, maar de situatie voor deze soort is door menselijk handelen verbeterd.

Hoe de kerkuil er in Nederland voor staat, is sinds vorige week te zien met de reizende tentoonstelling die het Natuurmuseum Nijmegen in huis heeft gehaald. Regionale groepen verlenen medewerking aan de expositie om het beeld van deze karakteristieke muizenvanger in dit deel van Gelderland in kaart te brengen. Zo is te zien welke plannen Staatsbosbeheer en de kerkuilenwerkgroep hebben om hermetisch afgesloten torens en schuren weer open te maken. „We gaan een dezer dagen ook de toren van het museum, die gedicht was vanwege de duiven, weer voorzien van een invlieggat met daarachter een broedkast", aldus woordvoerder Tonnie Woeltjes.

Broedkasten

„De situatie voor de kerkuil is sinds de vorige Rode Lijst verbeterd", weet Fred Hustings van Sovon. De populatie van een paar honderd paartjes die in de jaren '60 en '70 werden geteld na de erbarmelijke winter van 1962-'63 is toch tamelijk onverwacht toegenomen tot zo'n duizend paartjes in de beginjaren '90.

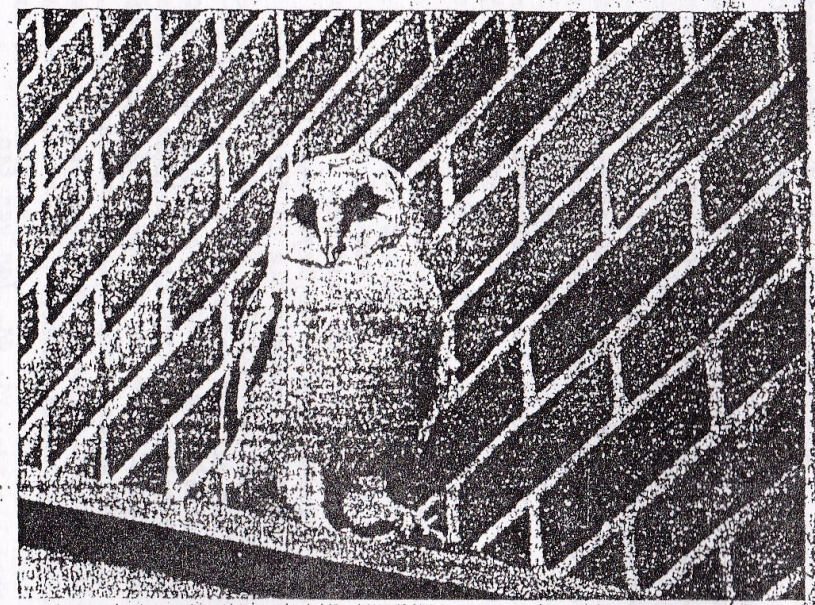

Door nestkasten te plaatsen en kerktorens en schuren toegankelijk te maken telt ons land weer zo'n duizend paren kerkuilen. Foto: Rien Snijders

Hustings wijst op het plaatsen van vele kasten door vrijwilligers, waardoor weer beschermde broedplaatsen voor de kerkuil gecreëerd worden. Ook gingen regionale vogelgroepen ertoe over muizen bij te voeren en zo de kerkuil aan meer jachtprooi te helpen. De kerkuil verloor zijn 'natuurlijke' omgeving doordat tal van oude kerktorens 'ingegaasd' of gesloopt werden.

Tellingen

„Maar de kerkuil blijft een probleemgeval", weet Hustings, „zeker in streken waar bermen veel bespoten worden met bestrijdingsmiddelen. De kerkuil vliegt ook vaak tegen auto's en is zeker in het Westen van ons land erg zeldzaam geworden."

Medewerker Hustings heeft gegevens uit eerste hand. Op verzoek van Vogelbescherming Nederland verricht Sovon al zo'n tien jaar tellingen en brengt in kaart welke ontwikkelingen de vele vogelsoorten doormaken. Van de 250 vogelsoorten die Nederland telt, staan er 56 op de jongste editie van de Rode Lijst.
Soorten die op deze lijst voorkomen, moeten volgens de vereniging speciale aandacht krijgen om te voorkomen dat ze uit ons land verdwijnen. Volgens directeur Jan Bonjer van de Vogelbescherming is het hoog tijd dat er gerichte actie wordt ondernomen omdat de achteruitgang zich anders onherroepelijk voortzet.

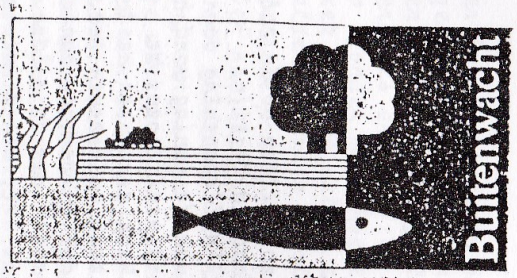

De vorige Rode Lijst dateert van 1986. Over de afgelopen tien jaar is een dramatische achteruitgang te zien van vogelsoorten die in Nederland broeden, aldus de Vogelbescherming. Op de vorige lijst stonden 27 soorten die sterk in aantal afnamen. Nu zijn dat er 40.
Volgens de Vogelbescherming komt dat doordat de natuurlijke leefomgeving van de vogels steeds verder wordt aangetast.

Eidereend

Vogels die worden bedreigd zijn onder meer eidereend, roerdomp, ijsvogel, grutto, groene specht, lepelaar en blauwe kiekendief. De eidereend is aan de lijst toegevoegd omdat de kokkelvisserij het voedsel van het dier opvist, aldus de vereniging. De roerdomp dreigt het slachtoffer te worden van grootschalige rietsnijderij. De grutto gaat ten onder aan de intensieve landbouw in de veenweidegebieden. Volgens de Vogelbescherming moet de overheid boeren de kans geven om in hun bedrijfsvoering rekening te hou den met weidevogels.

Moerasvogels

In Gelderland hebben vooral d moerasvogels het moeilijk. Wels waar weten de zwarte stern en d grote karekiet zich in waterrijk gebieden als de Ooijpolder en d Geldersche poort zich nog enig zins te handhaven, met de roer domp gaat het in deze regio 'hee slecht', zegt Hustings. Van d tientallen broedende paren die i de jaren '70 geteld werden, reste ren er nog maar enkele. Naast d vermindering van oppervlakte riet, spelen ook het dichtgroeie van watergebieden en waterver vuiling een rol.
Binnen Nederland worden d Ooijpolder en Geldersche Poo steeds belangrijker. Dit is ook d enige regio waar de zwarte ster het beter doet dan tentijde van d vorige Rode Lijst. De verwachtin is dat het belang van dit gebie nog stijgt", zegt vogelkenner Hu tings.
„Daarom zijn de mooie planne voor de aanleg van allerlei verbin dingszones tussen natuurgebie den belangrijk. Een jonge roe domp verplaatst zich over hoogu tien kilometer en moet met d actieradius voldoende moerasg bied kunnen vinden."

Broedvogels in de Millingerwaard

JOHAN BEKHUIS, Weth. Sandersstraat 10, 6579 AK Kekerdom

De Millingerwaard is een uiterwaard van ruim zeshonderd hectare met een grote verscheidenheid aan landschapselementen. Het gebied strekt zich uit over een lengte van zes kilometer langs de zuidoever van de Waal, tussen Millingen aan de Rijn en Erlecom.

De onbekade Erlecomse Waard is het best te karakteriseren als een grazige rivierkwelder die blootstaat aan een grote rivierdynamiek. Er vindt agrarische beweiding plaats. De oppervlakte open water varieert naar gelang de waterstand. Een kenmerkend element is de diepe ontzanding de Kaliwaal. Tussen de Kaliwaal en de rivier bevindt zich een oeverwal met rivierduinen. De Oude Waalstrang tussen de Kaliwaal en de bandijk is pas korte tijd geleden (vanaf 1989) met ooibos volgeschoten. Inmiddels hebben de hoogste bomen er al een hoogte bereikt van bijna tien meter.

De bekade Kekerdomse Waard is helemaal ontkleid en bestaat uit ondiep moeras met ooibos van twintig tot veertig jaar oud. Langs de bandijk ligt de Oude Waalstrang met een weelderige onderwater-vegetatie. Langs de rivier ligt de voormalige steenfabriek Kekerdom, die nu als bedrijfsterrein (opslag van zand, grind en stenen) van firma De Beijer dienst doet.
In de eveneens bekade Millingse Waard is het proces van ontkleiing van zuid naar noord opgeschoven. Het zuidelijk deel is reeds vele tientallen jaren geleden ontdaan van zijn kleipakket en is nu begroeid met ooibos (oudste kernen ruim veertig jaar), moeras en open water. Kenmerkende waterpartijen zijn de zandplas (een enkele meters diepe ontzanding tussen het ooibos en het terrein van Klaverland) en het ondiepe geulenstelsel dat onder de kleilaag vandaan is gekomen in het centrale deel van het gebied. De kleiwinning is nu opgerukt tot aan het Colenbrandersbos. Dit ooibos groeit op de zandige oeverwal langs de rivier, overstroomt sporadisch en heeft daardoor een heel ander karakter dan de natte ooibossen in de kleiige moerassen. Het noordoostelijk deel van de uiterwaard bestaat uit intensief gebruikt agrarisch cultuurland, waar onlangs met de eerste ontkleiingen is begonnen. Bovendien zijn hier enkele akkers in het kader van de braaklegregeling tijdelijk aan de produktie onttrokken. In de Millingse Waard liggen twee hoogwatervrije terpen met bebouwing (fabrieksterrein Klaverland en de omgeving van de Waiboerhoeve). Op de oeverwal tussen het terrein van De Beijer en Klaverland ligt het Millingerduin, één van de laatste levende rivierduinen van ons land.

Globaal gezien kan de Millingerwaard in drie eenheden worden verdeeld, namelijk de onbekade Erlecomse Waard (incl. Kaliwaal), het bekade natuurgebied (Kekerdomse Waard en zuidelijk deel Millingse Waard) en het bekade agrarische gebied (noordelijke en oostelijke deel van de Millingse Waard) (figuur 1).

De broedvogels zijn onderzocht in de hele uiterwaard, van Millingen aan de Rijn tot Erlecom. De grote verscheidenheid aan biotooptypen, met zowel jonge als volgroeide stadia, heeft geleid tot een broedvogellijst van ruim honderd soorten. Dat is voor een gebied van dergelijke omvang erg veel. Ongeveer tachtig ervan zijn in de laatste jaren nauwkeurig geïnventariseerd. De overige soorten behoren in het algemeen tot de categorie zeer talrijk en erg arbeidsintensief om te tellen (bijvoorbeeld Merel, Fitis, Winterkoning, Bosrietzanger) en zijn om die laatste reden buiten de tellingen gehouden.

Figuur 1. De Millingerwaard verdeeld in drie eenheden: A. onbekade Erlecomse Waard (incl. Kaliwaal); B. bekade natuurgebied; C. bekade cultuurland. Gearceerd: recente ontkleiingen.

In de hieronder volgende bespreking zijn de broedvogels gegroepeerd naar het biotooptype waarin ze voorkomen. Steeds worden in de vorm van een tabelletje de vastgestelde aantallen gepresenteerd (een + betekent dat de soort wel broedt maar in het betreffende jaar niet geteld is). Bovendien is met een + aangeduid welke soorten op de Rode Lijst staan (Rode Lijst = lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in ons land). Ter bepaling van een lange termijn trend zijn ook de aantallen uit 1976/77 vermeld; uit die tijd stamt namelijk de eerste telling van de hand van W.Helmer.

Weidevogels	76/77	1992	1993	1994	Rode Lijst
Patrijs	37	9	9	4	+
Kwartel	1	1	0	0	
Scholekster	21	+	19	+	
Kievit	136	+	133	+	
Watersnip	8	2	1	1	+
Grutto	61	+	54	21	+
Tureluur	20	16	17	16	+
Veldleeuwerik	75	+	26	26	
Graspieper	31	+	30	24	
Gele Kwikstaart	43	+	23	+	
Grauwe Gors	1	0	0	0	+

De **weidevogels** broeden in het open veld (voornamelijk weiland en akkerland). Opmerkelijk is dat geen enkele soort uit deze groep vooruit is gegaan. Drie soorten zijn inmiddels verdwenen als broedvogel, namelijk de Kemphaan, die hier in 1969 voor het laatst werd vastgesteld, de Kwartelkoning (laatste jaar 1979) en de Grauwe Gors. Sommige zijn redelijk stabiel gebleven (Scholekster, Kievit) andere lopen terug (Patrijs, Watersnip, Grutto, Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart). Doordat de oppervlakte broedgebied sinds de jaren zeventig wat is afgenomen door de ontkleiingen, ligt het voor de hand om daar de oorzaak van achteruitgang te zoeken. Maar de situatie is veel gecompliceerder. Geen enkele soort heeft een gelijkmatige verspreiding, alle hebben specifieke voorkeuren. Plaatselijk zijn de omstandigheden voor een bepaalde soort soms beter geworden, zodat toename daar de afname in de ontkleide terreinen gemakkelijk kon compenseren.

In de Millingerwaard zijn twee grote weidevogelkernen aanwezig, namelijk in de Erlecomse Waard en in het oostelijk deel van de Millingse Waard. In de jaren zeventig was de dichtheid van de verschillende soorten in beide kernen min of meer gelijk. Sindsdien blijken de aantallen van de meeste soorten in de Erlecomse Waard niet wezenlijk veranderd te zijn, maar in de oostelijke Millingse Waard juist wel. Dit heeft vermoedelijk te maken met het verschil in agrarische bedrijfsvoering. In de onbekade Erlecomse Waard is de invloed van de rivier groot, zodat een ver doorgevoerde intensivering van het grondgebruik onmogelijk is. In het bekade oostelijke deel van de Millingse Waard kon de intensivering juist wel ver worden doorgevoerd. Hier is bijvoorbeeld nogal wat weiland omgezet in akkerland, onder andere voor maisteelt. Dat laatste heeft in het voordeel gewerkt van de Scholekster en vooral de Kievit. Hoewel de weilanden in het oostelijk deel minder broedparen van beide soorten herbergen dan voorheen en dus blijkbaar minder geschikt zijn geworden, hebben de maisakkers dit verlies kunnen compenseren. Beide soorten komen er in hoge dichtheid voor. Meer heeft maisland echter niet te bieden aan vogelrijkdom, want vrijwel alle andere soorten mijden het.

De Patrijs is overal in de uiterwaarden gedecimeerd, vermoedelijk vanwege een verslechterde voedselsituatie. In de jaren tachtig waren ze vrijwel verdwenen. Begin jaren negentig was een licht herstel merkbaar in ruigteterreinen (braakgelegde terreinen!). Door het hoogwater van december 1993 is opnieuw een terugval opgetreden. De Watersnip is bijna verdwenen uit het gebied. Was de soort vroeger nog een echte weidevogel, tegenwoordig zit jaarlijks nog slechts een enkel paar langs de rand van de Oude Waalstrang en zou hij beter onder de moerasvogels kunnen worden geschaard. De Grutto heeft zich lange tijd goed kunnen handhaven. Maar zijn verspreiding kreeg wel een steeds geconcentreerder karakter. Op een aantal geschikte percelen komt de Grutto tegenwoordig bijna koloniegewijs voor, terwijl hij elders het veld heeft geruimd. In 1994 trad plotseling een scherpe daling van het aantal op. De Tureluur heeft zich meer en meer ontwikkeld tot broedvogel van open moerasoevers. Daardoor zijn de aantallen redelijk op peil gebleven. In het intensief gebruikte agrarische land broeden ze bijna niet meer. De stand van de Veldleeuwerik lijkt nu gestabiliseerd, maar de soort heeft de afgelopen vijftien jaar flinke verliezen moeten incasseren. Met name in de oostelijke Millingse Waard is het aantal sterk terug gelopen. De Graspieper heeft zich beter kunnen handhaven. Langs de bandijk in de Erlecomse Waard heeft de soort sinds heugenis zijn bolwerk.
Hoewel het aantal Gele Kwikstaarten tegenwoordig slechts de helft is vergeleken met de situatie van vijftien jaar geleden, was het enkele jaren geleden nog veel slechter gesteld. Onlangs heeft de soort zich weer wat weten te herstellen dankzij de verruiging op enkele braakgelegde percelen in de oostelijke Millingse Waard en bij het Millingerduin. De Kwartel broedt incidenteel; af en toe pikt de Millingerwaard blijkbaar een graantje mee van een Kwartelinvasie.

Pioniervogels	76/77	1992	1993	1994	Rode Lijst
Bergeend	6	32	25	29	
Kluut	2	2	7	3	+
Kleine Plevier	20	17	19	23	
Zwartkopmeeuw	0	1	2	1	
Kokmeeuw	2	3500	1480	953	
Stormmeeuw	0	2	2	1	
Zilvermeeuw	0	3	2	1	
Kl. Mantelmeeuw	0	2	1	2	
Visdief	20	1	1	9	+
Oeverzwaluw	49	0	29	0	+

De **pioniervogels** zijn karakteristiek voor de dynamische terreinen (zandstranden, levende rivierduinen, maagdelijke kleiputten etc) en hebben in het algemeen wel een goede tijd achter de rug. In 1978 vestigde zich een kolonie meeuwen op het rivierduin tussen de Kaliwaal en de rivier, die in 1992 topaantallen herbergde. Het is een voor ons land unieke kolonie omdat er maar liefst vijf soorten meeuwen broeden. Stormmeeuwen, Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen broeden weliswaar in zeer klein aantal, maar ze komen normaliter uitsluitend langs de Noordzeekust voor. De laatste jaren zijn de aantallen van de grote meeuwen overigens terug aan het lopen in de kolonie. De Zwartkopmeeuw broedt nog maar sinds kort in ons land, is zeldzaam en komt hoofdzakelijk in het Zeeuwse Deltagebied voor. Het feit dat ook deze bijzondere soort hier een plekje gevonden heeft onderstreept nog eens het unieke karakter van deze kolonie.

Na een top in 1992 is het tij voor de Kokmeeuw gekeerd. In navolging van wat in de meeste andere kolonies in ons land al veel eerder was geconstateerd, nemen de aantal in snel tempo af.

De naast de meeuwenkolonie gelegen visdiefkolonie maakt momenteel kritieke jaren door. Eind jaren tachtig was nog sprake van een opleving tot 30 à 50 paar, maar in 1992 hield de kolonie plotsklaps nagenoeg op te bestaan. Dit moment viel samen met de vestiging van een kolonie in Meinerswijk bij Arnhem en met een aantalstoename in enkele kolonies langs de Duitse Niederrhein. Gelukkig keerde in 1994 weer een wat groter aantal Visdieven naar de Kaliwaal terug, maar het broedresultaat was helaas slecht.

Bergeenden voelen zich uitstekend thuis in de Millingerwaard en hun aantal is sinds de jaren zeventig verveelvoudigd. Momenteel lijkt de groei eruit.

Kluten broeden de laatste jaren steeds op de rivierkwelder in de Erlecomse Waard, waar ze overigens zeer kwetsbaar zijn voor schommelingen in de rivierstand. In 1994 zijn ze uitgespoeld en broedden ze vervolgens succesvol in een jonge kleiput verder de uiterwaard in. Oeverzwaluwen zijn afhankelijk van ontzandingswerkzaamheden van firma De Beijer. In 1993 zat er een kolonie in het opgespoten zand bij de Kaliwaal.

Kleine Plevieren voelen zich thuis op de brede zandstranden en onbegroeide duinen langs de rivier, langs onbegroeide oevers van opdrogende plassen en op het "maanlandschap" dat na de ontkleiingen achterblijft. Al sinds de jaren zeventig fluctueert het aantal rond de twintig paar. In 1989 toen door uitdroging in de loop van de zomer een overmaat aan geschikt biotoop beschikbaar kwam, werd geconstateerd dat er in de loop van juni plotseling overal nieuwe broedparen opdoken. In dat jaar werd een recordaantal van 33 paar geteld.

Moerasvogels	76/77	1992	1993	1994	Rode Lijst
Dodaars	10	3	0	0	+
Fuut	21	25	29	30	
Roerdomp	6	0	1	0	+
Woudaapje	3	0	0	0	+
Knobbelzwaan	4	5	4	4	
Kolgans	0	1	1	0	
Grauwe Gans	0	54	79	74	
Brandgans	0	1	0	0	
Nijlgans	0	13	16	9	
Smient	0	0	1	1	
Krakeend	3	41	41	31	
Wintertaling	4	2	2	1	
Wilde Eend	52	+	104	+	
Zomertaling	9	3	7	5	+
Slobeend	36	32	21	18	
Tafeleend	10	4	6	2	
Kuifeend	11	33	27	26	
Waterral	6	4	2	0	
Porseleinhoen	0	1	0	1	+
Kleinst Waterhoen	0	0	0	1	
Waterhoen	46	+	23	+	
Meerkoet	131	+	140	+	
Zwarte Stern	23	6	0	5	+
Koekoek	9	+	12	+	
Blauwborst	1	4	13	11	
Sprinkhaanrietzanger	0	3	3	0	
Snor	1	0	0	0	+
Rietzanger	11	0	1	2	+
Bosrietzanger	+	+	+	+	
Kleine Karekiet	35	+	81	+	
Grote Karekiet	2	0	1	0	+
Buidelmees	0	7	13	5	
Rietgors	56	+	55	+	

Veel **moerasvogels** hebben de wind mee in de Millingerwaard. Door de ontkleiingen ontstaat namelijk steeds meer moeras.

Wanneer we de soortensamenstelling en de aantallen broedparen uit de jaren zeventig vergelijken met de huidige situatie, dan kunnen we constateren dat in de groep van de ganzen en de eenden de meeste winst is geboekt. Maar veel rietvogels zijn sterk achteruit gegaan. De rietveldjes die in de jaren zeventig nog in enkele jonge kleiputten te vinden waren, hebben nu plaats gemaakt voor ooibos of zijn door ontzanding omgezet in diep water. Er zijn nog maar een paar snippers riet over.

Het Woudaapje is inmiddels verdwenen (laatste territorium in 1987) en de Roerdomp, Snor, Grote Karekiet en Rietzanger op wat incidentele gevallen na ook. Het ene territorium van de Grote Karekiet in 1993 berust op een junivestiging van een ongepaard mannetje. Dergelijke late gevallen duiden vaak op vogels die elders al een mislukte vestigingspoging hebben gedaan en het vervolgens in een gebied van tweede keus nogmaals proberen. De Rietzangergevallen van de laatste jaren hebben vermoedelijk eveneens geen broedsels opgeleverd. Alle vijf genoemde soorten zijn overigens bijna uit het rivierengebied verdwenen.

Soorten die genoegen nemen met minieme rietzoompjes (Kleine Karekiet) of juist gedijen in rietruigtes met lisdodde en opslag van struiken (Blauwborst, Bosrietzanger, Buidelmees en Rietgors) zijn wel goed vertegenwoordigd. De Blauwborst is lange tijd afwezig geweest en vestigde zich in het kielzog van een algehele landelijke uitbreiding in 1991 opnieuw in het gebied. De huidige Blauwborstpopulatie is duidelijk minder kieskeurig dan die uit de jaren zeventig. Destijds stelden ze hoge eisen en waren ze zeer zeldzaam. De huidige generatie Blauwborsten is veel breder georiënteerd in zijn biotoopkeus. Ze zitten zowel in rietruigte met opslag van struiken als in velden van jonge wilgentenen afgewisseld met een enkele hogere struik. Naar oude maatstaven gemeten zijn ze in korte tijd algemeen geworden en het eind van de expansie lijkt nog niet in zicht. De Buidelmees broedt sinds 1987 in de Millingerwaard. Het aantal van 13 territoria in 1993 is een ongekend record.

Bosrietzangers en Rietgorzen profiteren de laatste jaren extra door de braaklegging van enkele akkers, waar tengevolge van de verruiging nieuw biotoop voor ze is ontstaan.

Het (tijdelijke) verdwijnen van soorten als Dodaars en Waterral is moeilijk te verklaren, want ogenschijnlijk zijn er wel geschikte plekken aanwezig. Maar ook in andere uiterwaardgebieden in de Gelderse Poort is opgevallen dat deze soorten het er in vergelijking met binnendijkse moerasgebieden erg slecht doen.

Zwarte Sterns hadden hun laatste goede jaar in de Millingerwaard in 1989 toen 30 paren tot broeden kwamen. Ondanks het feit dat Staatsbosbeheer steeds voldoende nestvlotjes aanbood, lieten de sterns het meer en meer afweten. Wellicht heeft dat te maken met het feit dat na 1989 hun favoriete plas enkele keren opdroogde en de nesten gepredeerd werden.

De zwemvogels hebben bijna zonder uitzondering geprofiteerd van de uitbreiding van de oppervlakte moeras. De aantallen in de periode 1992–1994 zijn wat aan de lage kant, omdat het vrij slechte jaren waren voor de watervogels. Van maart 1988 tot december 1993 is het bekade deel van de uiterwaard niet overstroomd geweest en de verschillende droge zomers zorgden voor lage waterstanden en dus ongunstige condities voor de watervogels. 1989 en 1990 staan voorlopig te boek als de beste watervogeljaren. Sindsdien zijn verschillende soorten wat in aantal teruggelopen. In 1994 waren de verwachtingen hoog gespannen vanwege het hoogwater van december 1993, terwijl het ook in het voorjaar landurig nat bleef. Toch hebben de watervogels er nauwelijks op gereageerd. Wellicht heeft de onderwaterflora en –fauna (i.c. het voedsel van veel watervogels) langere tijd nodig om zich te herstellen en volgt het herstel van de watervogels pas later.

De Fuut bereikte in 1989 een voorlopige top van 35 paar. Daarna volgde een terugval tot 21 paar (1991), terwijl de soort de laatste jaren weer wat in de lift zit.

De Knobbelzwaan is in de loop der jaren opvallend stabiel gebleven.

De afgelopen vijftien jaar hebben zich verschillende ganzensoorten nieuw gevestigd. De opmerkelijkste is de Grauwe Gans die zich in korte tijd ontpopt heeft tot een algemene verschijning in de uiterwaard. In de jaren tachtig zijn ze voor het eerst gaan broeden in de Millingerwaard. De dieren leven vooral van gras en hun aantalstoename lijkt geen verband te houden met natte of droge jaren. De populatiegroei is nog steeds niet gestopt.

De Nijlgans die oorspronkelijk in Afrika thuishoort en zich in ons land heeft kunnen vestigen door uit volières te ontsnappen, heeft sinds 1979 vaste voet aan de grond in de Millingerwaard. Sindsdien zijn de aantallen toegenomen tot 16 paar in 1993. De aanzienlijke terugval in 1994 is merkwaardig. De Kolgans en Brandgans staan misschien op het punt om zich definitief onder de broedvogels te scharen. Hoewel over de herkomst van deze oorspronkelijk arctische soorten weinig met zekerheid bekend is (ontsnapt?), zijn ze recent in Nederland op verschillende plekken tot broeden overgegaan. Bij de Kaliwaal zijn al enkele broedgevallen van de Kolgans succesvol geweest en de Brandgans heeft in 1992 een mislukte poging gedaan in de Millingerhof.

Hoewel er nog geen zeker broedgeval van de Smient is vastgesteld, blijft de laatste jaren telkens een paar overzomeren in de Erlecomse Waard. Een heimelijk broedgeval is niet uitgesloten.

De Krakeend die pas sinds het begin van de jaren zeventig in onze contreien broedt, gaat het sindsdien voor de wind. Het voorlopige hoogtepunt voor de Millingerwaard staat bijgeschreven voor 1989 met 43 paar. De terugval in het natte jaar 1994 kwam onverwacht. De Wintertaling is in de afgelopen decennia onverminderd schaars gebleven. De Wilde Eend is daarentegen verdubbeld in aantal. De Zomertaling is een zorgenkindje, waarvan de aantallen de laatste jaren sterk fluctueren. In het topjaar 1990 broedden er maar liefst 10 paar in de Millingerwaard, terwijl een jaar later maar 2 paar kon worden vastgesteld. Er valt weinig patroon te herkennen in de fluctuaties.

Eind jaren tachtig ging het de Slobeend voor de wind. De aantallen stegen tot een voorlopig topaantal van 51 paar in de Millingerwaard. Sindsdien zit de klad erin. In 1994 was de stand teruggelopen tot slechts 18 paar.

Eind jaren tachtig was ook voor de Tafeleend een gunstige periode met een top in 1990 van 10 paar. Daarna keerde het tij, wat overigens ook al eens was gebeurd tussen eind jaren zeventig en eind jaren tachtig. De Kuifeend is tussen 1977 en 1989 onafgebroken toegenomen. De top in dat jaar telde 66 paar in de Millingerwaard: Sindsdien zijn de aantallen ingrijpend naar beneden gegaan. Van de rallen is de Meerkoet vrij stabiel gebleven maar het Waterhoen gehalveerd sinds 1977. Het Porseleinhoen en Kleinst Waterhoen zijn kritische broedvogels die afhankelijk zijn van een gunstige waterstand. Kniehoge vegetatie en 10–20 cm diep water behoren tot de vereisten. De aanwezigheid van beide soorten in 1994 kwam niet geheel onverwacht na de langdurige voorjaarshoogwaters, maar behoorde niettemin tot de hoogtepunten van het broedseizoen.

Struweelvogels	76/77	1992	1993	1994	Rode Lijst
Fazant	63	+	73	+	
Roodborsttapuit	2	0	0	0	+
Braamsluiper	5	+	3	+	
Grasmus	50	+	91	+	
Putter	3	1	2	3	
Kneu	+	+	+	+	

Er is een groep van **struweelvogels** onderscheiden, die zich thuisvoelen in droge ruigtes met struikgewas en hagen. Uit deze categorie is de Roodborsttapuit als broedvogel verdwenen. In de jaren zeventig broedden nog enkele paren in de Millingerwaard.

Fazanten voelen zich erg thuis op de hoger gelegen delen in het moeras. De stand is sinds de jaren zeventig onverminderd hoog te noemen. Ze worden in het najaar bejaagd maar tevens intensief bijgevoerd door de jachtcombinatie.

De Braamsluiper is een schaarse soort gebleven in de uiterwaard maar de Grasmus is sinds de jaren zeventig in aantal verdubbeld. De Grasmus maar ook de Putter en de Kneu profiteren de laatste jaren van het braakleggen van enkele terreinen, waardoor de oppervlakte ruigte is toegenomen.

Bosvogels	76/77	1992	1993	1994	Rode Lijst
Havik	0	1	1	0	
Sperwer	0	2	2	3	
Buizerd	1	6	5	6	
Torenvalk	4	3	4	2	
Boomvalk	1	0	0	0	
Holenduif	4	+	16	+	
Houtduif	+	+	+	+	
Tortelduif	22	+	27	20	
Ransuil	3	1	1	3	
Grote Bonte Specht	1	+	12	+	
Kleine Bonte Specht	0	0	0	1	
Winterkoning	+	+	+	+	
Heggemus	+	+	+	+	
Roodborst	+	+	+	+	
Nachtegaal	5	5	3	1	
Gekraagde Roodstaart	1	0	0	0	
Merel	+	+	+	+	
Kramsvogel	1	0	2	0	
Zanglijster	+	+	+	+	
Grote Lijster	10	+	11	+	
Spotvogel	24	+	9	+	
Tuinfluiter	+	+	+	+	
Zwartkop	+	+	+	+	
Tjiftjaf	+	+	+	+	
Fitis	+	+	+	+	
Grauwe Vliegenvanger	8	+	13	+	
Staartmees	2	+	13	+	
Matkop	14	+	23	+	
Pimpelmees	+	+	+	+	
Koolmees	+	+	+	+	
Boomkruiper	1	+	13	+	
Wielewaal	4	7	4	5	
Vlaamse Gaai	3	+	11	+	
Ekster	10	+	2	+	
Zwarte Kraai	8	+	8	+	
Spreeuw	+	+	+	+	
Ringmus	+	+	+	+	
Vink	+	+	+	+	
Keep	0	0	0	1	
Groenling	16	0	0	0	
Appelvink	0	1	3	0	

De **bosvogels** hebben flink geprofiteerd van de toegenomen oppervlakte ooibos. Het bos in de moeraszone heeft vaak een ondoordringbare ondergroei van struweel. Zangvogels die op zulke plaatsen talrijk nestelen (bijv. Winterkoning, Merel, Tuinfluiter en Fitis) konden om practische redenen niet meer nauwkeurig worden geteld. Hoewel vrijwel al deze soorten van de struweelondergroei in aantal zullen zijn toegenomen, kan dat dus niet met getallen worden gestaafd. Slechts één soort uit deze groep is afgenomen, namelijk de Spotvogel, terwijl de Nachtegaal een onverklaarbare jo–jo trend vertoont. Eind jaren zeventig waren vijf paar Nachtegalen aanwezig. In de jaren tachtig verdween de soort helemaal. In 1989 vestigde hij zich opnieuw en nam toe tot 7 paar in 1991. Sindsdien gaat het opnieuw bergafwaards.
Wat duidelijk in het oog springt is dat soorten, die ouder bos nodig hebben met hoge en dikke bomen, in aantal zijn toegenomen of zich als nieuwe broedvogel hebben kunnen vestigen. Het ouder worden van het bos is zichtbaar in de trend van deze vogels (bijv. Grote Bonte Specht en Boomkruiper). Hoewel het ooibos nog steeds betrekkelijk jong is –in de oudste kernen staan bomen van 40–50 jaar oud– hebben toch al verschillende soorten, die zich doorgaans als laatste in de rij vestigen, hun eerste schreden gezet (Havik, Kleine Bonte Specht, Appelvink).

Voor een deel is dat natuurlijk te danken aan het feit dat op vrij korte afstand (stuwwal) rijke populaties van deze soorten aanwezig zijn, maar het zegt ook het nodige over de kwaliteiten van ooibos. Weinig andere bostypen zullen op zo jonge leeftijd al zo'n rijke broedvogelfauna bezitten, zowel wat het aantal soorten als het aantal broedparen betreft.

Havik (sinds 1992), Sperwer (sinds 1981), Buizerd (sinds 1976) en vermoedelijk ook de Boomvalk zijn nog betrekkelijk nieuw als broedvogel in de Millingerwaard. De Boomvalk werd tot 1990 regelmatig met 1 paar broedend aangetroffen; daarna merkwaardig genoeg niet meer. De Torenvalk broedt al veel langer in de uiterwaard, omdat deze soort ook op fabrieksterreinen nestelde. Heden ten dage zijn de Torenvalk en de Buizerd het minst aan bos gebonden. Het aantalsverloop van de Torenvalk blijkt nauw samen te hangen met de muizenstand. In muizenrijke jaren (1990: 5 paar) komen er veel tot broeden, in muizenarme jaren (1994: 2 paar; muizenpopulatie door hoogwater gedecimeerd) veel minder. De stabielere getallenreeks van de Buizerd laat zien dat deze soort minder op muizen is aangewezen dan de Torenvalk. In 1994 was de Buizerdstand niet afgenomen.

Het aantalspatroon van de muizeneter Ransuil lijkt af te wijken van de muizentrend, maar enige aanvullende informatie over de jongenproduktie verheldert de zaak. In het goede muizenjaar 1989 produceerden 4 paar Ransuilen jongen. In 1992 en 1993 werd telkens door één paar jongen groot gebracht. In het muizenarme jaar 1994 waren weliswaar op drie plekken Ransuilen aanwezig, maar ze hebben toen geen nakomelingen gehad.

Ekster en Zwarte Kraai staan onder curatele van de jachtcombinatie. Slechts 2 paar Eksters slagen erin te nestelen. Alle andere worden uitgeschoten. In de Millingerwaard zwerven in het broedseizoen verschillende Eksters rond, die geen vast territorium bezetten en niet tot broeden komen. Voor Zwarte Kraaien is een overeenkomstig verhaal van toepassing. In de acht getelde territoria komt geen jong groot.

Tot nu toe is alleen nog maar stil gestaan bij de eigen broedvogels van het ooibos. Gebleken is dat het ooibos ook een belangrijke foerageerplaats is voor tal van vogels die in de omgeving nestelen. Als bijvoorbeeld vanaf half mei de wilgebomen vol rupsen zitten komt de hele Kekerdomse Spreeuwen– en Kauwenpopulatie hier rupsen halen.

Erfvogels	76/77	1992	1993	1994	Rode Lijst
Turkse Tortel	1	1	1	1	
Kerkuil	1	1	0	0	+
Steenuil	13	+	4	5	
Gierzwaluw	+	+	+	+	
Boerenzwaluw	+	+	+	+	
Huiszwaluw	36	+	23	21	
Witte Kwikstaart	+	+	+	+	
Zwarte Roodstaart	4	+	1	1	
Kauw		+	+	+	+
Huismus	+	+	+	+	

Een restgroep van soorten is onder de **erfvogels** geschaard. Het betreft vogels die hoofdzakelijk in of tegen gebouwen nestelen. Vrijwel zonder uitzondering gaan de erfvogels in aantal achteruit.

Door de intensieve inventarisaties van de laatste jaren is nauwkeurig bekend hoe het de broedvogelbevolking in de Millingerwaard vergaat. In tabel x is de huidige situatie samengevat en is het aantal soorten per deelgebied uitgesplitst.

In de periode 1992–94 zijn 105 soorten tot broeden gekomen, waarvan er 15 (=14%) op de Rode Lijst staan. Het bekade natuurgebied is veruit het rijkste. Het herbergt tweemaal zoveel soorten als beide andere deelgebieden. Met name de gevarieerde moerasvogel– en bosvogelbevolking draagt daartoe bij. Maar ook de weidevogels, zij het met een gering aantal broedparen, en de struweelvogels zijn breed vertegenwoordigd. 14% van de hier aanwezige soorten staat op de Rode Lijst.

De soortaantallen in de laaggelegen, onbekade Erlecomse Waard en in het droge, bekade landbouwgebied ontlopen elkaar niet veel, maar de soortensamenstelling toont aan dat er een wereld van verschil heerst. In de onbekade uiterwaard die blootstaat aan een grote rivierdynamiek zijn de pioniersoorten, de moerasvogels en de weidevogels de belangrijkste vertegenwoordigers. Bovendien staat 14% van de aanwezige soorten op de Rode Lijst. In het

bekade landbouwgebied ontbreken de pionier– en moerasvogels vrijwel; daar maken de bosvogels, de weidevogels en de erfvogels de dienst uit. 7% van de hier aanwezige soorten behoort tot de Rode Lijst. Van een groot aantal karakteristieke broedvogels in de uiterwaard is al bijna twintig jaar lang informatie verzameld. Daardoor is goed bekend welke verschuiving in de broedvogelsamenstelling is opgetreden. Soorten van pioniersituaties, moerassen en bos hebben zich de laatste decennia in steeds groter aantal kunnen vestigen. De meest recente aanwinsten zijn vooral te vinden zijn in de categorie van de bosvogels, die volgroeid bos als leefgebied hebben. De ooibossen hebben namelijk een leeftijd bereikt dat er voor hen nu bestaansmogelijkheid is gekomen. Naar verwachting zal het deze soortgroepen wel voor de wind blijven gaan als de natuurontwikkelingsplannen verder gerealiseerd worden. Bovendien zullen de struweelvogels daar de komende tijd veel profijt van ondervinden.

De rietvogels hebben zoals overal in het rivierengebied flink terrein moeten prijsgeven. Rietvelden van betekenis zijn er niet meer in de Millingerwaard en zullen er vermoedelijk ook niet komen. In de categorie van de weidevogels vallen de laatste jaren harde klappen. De ontwikkelingen in de landbouw laten weinig ruimte voor de kritische soorten (Watersnip, Grutto, Tureluur, Veldleeuwerik, Graspieper). Bovendien verkleinen de ontkleiingen het potentiële areaal voor de weidevogels. Maar sommige soorten profiteren toch van de natuuront–wikkeling. De Tureluurs die de weilandgebieden de rug hadden toegekeerd, gaan broeden in de kleiputten. De Patrijs en de Gele Kwikstaart kunnen bijvoorbeeld profiteren van de braaklegging.

Niet alle ontwikkelingen in de broedvogelstand vinden hun oorzaak in de Millingerwaard zelf. Sinds het midden van de jaren zeventig zijn vijf Rode Lijst soorten uit het gebied verdwenen, namelijk Kwartelkoning, Woudaapje, Snor, Roodborsttapuit en Grauwe Gors. Op dit moment staan vier andere op de nominatie om te verdwijnen, namelijk Roerdomp, Watersnip, Rietzanger en Grote Karekiet. Bij soorten als Woudaapje, Rietzanger en Grote Karekiet wordt de situatie in de Afrikaanse overwinteringsgebieden als mede–oorzaak van verdwijning aangevoerd, maar vermoedelijk bij veel meer soorten is een combinatie van factoren in broed–, overwinterings– en doortrekgebied verantwoordelijk voor de veranderingen. Wat veel zorgen baart is dat verschillende kritische soorten nog maar met minieme aantallen aanwezig zijn. Tegenslagen kunnen dan amper nog opgevangen worden.

Tegenover de verliezen kunnen echter ook enkele aanwinsten worden geplaatst. Wie had twintig jaar geleden kunnen vermoeden dat soorten als Grauwe Gans, Buidelmees en Blauwborst met zulke aantallen tot broeden zouden overgaan? Het is duidelijk dat de broedvogelbevolking allerminst stabiel is. Onafgebroken treden veranderingen op, zowel korte termijn schommelingen als lange termijn veranderingen. Met het oog op de verdere natuurontwikkeling is het waardevol de reacties van de broedvogels te blijven volgen.

Tabel x. De verdeling van de broedvogels over de drie deelgebieden van de Millingerwaard in de periode 1992–94. De getallen duiden op het aantal soorten. Tussen haakjes staat vermeld hoeveel soorten op de Rode Lijst staan.

	Onbekade Erlecomse Waard (+ Kaliwaal)	Bekade natuurgebied	Bekade landbouwgeb	Totaal Millingerwaard
Weidevogels	8 (3)	9 (4)	9 (3)	10 (4)
pioniervogels	10 (3)	3 (1)	–	10 (3)
moerasvogels	18 (1)	29 (7)	2 (–)	31 (7)
struweelvogels	3 (–)	5 (–)	4 (–)	5(–)
bosvogels	9 (–)	38 (–)	20 (–)	38 (–)
erfvogels	1 (–)	7 (1)	8 (–)	10 (1)
totalen	49 (7)	92 (13)	43 (3)	105 (15)

Aanwijzingen bij het schrijven van bijdragen voor "De Mourik"

Langere artikelen worden bij voorkeur in verschillende hoofdstukjes verdeeld, dit i.v.m. de leesbaarheid. Bij het weergeven van onderzoeksresultaten is een goede verdeling: Inleiding, Methode, Resultaten, Discussie (of Bespreking), Literatuur.

Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden moet altijd de bron worden aangegeven. In de tekst gebeurt dit door het vermelden van schrijver(s) en jaartal van publicatie, voorbeeld: (Brouwer et.al. 1985). Onder het hoofdstukje "Literatuur" wordt de bron vervolgens nader omschreven, zoals in onderstaande voorbeelden:

Brouwer, P. & Gorissen, R. & Hagemeyer, W. & Helmer, W. 1985. Vogels van de Ooijpolder. VWG Rijk van Nijmegen en omstreken. O.M. van Hoorn, Nijmegen.

Van Swaay, C. 1985. De Rode en Zwarte Wouw (Milvus Milvus en Milvus migrans) in het Rijk van Nijmegen. De Mourik 11 (2): 52-62.

Bij boeken dus uitgever en plaats van uitgave; bij bladen eerst jaargang, dan nummer en de bladzijden waarover het artikel loopt.

Wanneer u tabellen en figuren in uw artikel plaatst: voorzie elke tabel en figuur van een nummer (tabel 1, 2 etc.; figuur 1, 2, etc.) zodat u makkelijk in de tekst naar een tabel of figuur kunt verwijzen. Voorts moet elke figuur en tabel voorzien zijn van een korte maar duidelijke verklarende tekst, zodat de lezer weet waar de tabel of figuur over gaat.

Soortnamen van vogels worden altijd met een hoofdletter gespeld, dus Zwarte Zeeëend, Koolmees etc.. Soort- of familiegroepen echter steeds met een kleine letter, dus eenden, zeeëenden, mezen. Wetenschappelijke namen worden met een hoofdletter en vervolgens met een kleine letter geschreven, Athene noctua, Turdus torquatus (bij de eerste keer is het gebruikelijk om de naamgever te vermelden: Turdus torquatus (L.), "L" staat voor Linnaeus).

Voorts is de redactie altijd bereid u bij te staan, onder andere bij het verzamelen van literatuur- en archiefgegevens.

Aanwijzingen bij het maken van illustraties

Pentekeningen met Oost-Indische inkt op wit papier of transparant. Bij voorkeur ongeveer 1,5 tot 2 keer de grootte waarop ze afgedrukt moeten worden.

Overtredingen van de Vogelwet, Jachtwet en Natuurbeschermingswet

Deze kunnen gemeld worden aan de heer P. Brugman, Regt. Stoottroepenstraat 14, 5431 TA Cuyk, tel. 08850-15901 (Controleur Vogelwet). Strafbare feiten die direct of indirect te maken hebben met de bescherming van de natuur (Jachtwet, Vogelwet, Visserijwet, Natuurbeschermingswet e.d.) kunnen het beste gemeld worden bij de plaatselijke politie.

Dood gevonden vogels

Deze kunnen voor onderzoek ingezonden worden naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut, met name wanneer de omstandigheden verdacht zijn. Hiertoe is wel een verklaring nodig van een controleur Vogelwet of de plaatselijke politie. Verkeers-, olie-slachtoffers e.d. worden niet onderzocht. Adres C.D.I. afd. B.P., Edelhertweg 15, 8219 PH Lelystad, tel. 03200-73911.

Ringen

Wanneer u een ring vindt of bij een vogel afleest kunt u de ring of cijfercombinatie opsturen naar Vogeltrekstation, Antwoordnummer 341, 6660 VE Heteren. Bij dit station kunt u ook speciale formulieren voor het insturen opvragen. Zowel binnenlandse- als buitenlandse (kleur)ringen worden verwerkt.

jaargang 21 nummer 2

INHOUD

Vogels en de Dierenambulance Nijmegen (DAN)	53
Kokmeeuwen in de Overasseltse en Hatertse Vennen	55
Vogels in en rond Groesbeek (3 en 4)	59
Wintervogeltelling in het Land van Cuijk in 1994/95	63
Nieuwsbrief Kerkuilwerkgroep Betuwe-Oost 1994	67
Broedvogels in de Millingerwaard	75

AGENDA

Excursies:

Zondag 20 aug 1995. De Ooijpolder

Zondag 17 sept 1995. De Hamert

Zondag 8 okt 1995. De Millingerwaard